

SLOVENKA

GLASILO SLOVENSKEGA ŽENSTVA

Vsebina: Sestre! (Cilka Krekova.) — Žena v krščanstvu. († Anton Bonaventura, škof.) — Naše kmetiško ženstvo in — nova doba. (F. S. Finžgar.) — Ženska nadaljevalna šola po vojski. (S. T.) — I tebe, žena ... (M. Elizabeta.) — Stana. (Črtica: Silvin Sardenko.) — Dr. Krek in ženska. (Miha Moškerc.) — Ženska in pravo. (Dr. J. Mohorič.) — Rože in zvezde. (J. Mohorov.) — Kaj je s podporami? (Dr. Fr. Jež.) — Otrokovo stoletje. (M.) — Dekletova molitev. (J. Mohorov.) — Za naš Jadran. (Lea Fatur.) — Najrevnejša. (Rabindranath Tagore.) — Ženske naloge in pravice. (Jožef Gostinčar.) — Naša šolska mladina. (—r—.) — Zapiski.

Izhaja 15. dan vsakega meseca. — Naročnina 12'— K letno. — Posamezna številka stane 1'20 K. — Odgovorna urednica: Ivanka Klemenčič. — Rokopisi naj se pošiljajo na uredništvo, naročnina na upravništvo:

„SLOVENKA“
Ljubljana
Jugoslov. tiskarna.

Letnik I. — Zvezek 1.

Nekaterim smo poslali list na ogled. Ko bi ga katera ne hotela naročiti, **naj ga gotovo vrne**, ker imamo z listom ogromne stroške. V ta namen naj kar na ovitek napiše: Nazaj upravi »Slovenke«, Ljubljana. Pokažite list svoji prijateljici!

Dragé Slovenke! Za nami leži štiriletna vojna, mučeniška doba slovenskega naroda, polna krvi, solza, razdejanja. Dokaj časa bo še preteklo, preden bo vse to popravljeno in poravnano.

Temna je ta žalostna doba naše zgodovine, toda ne brez svetlih točk. Kot ena najsvitlejših točk je slovenska žena, slovensko dekle. Junaška v tihem trpljenju, v znoju in boju za obstanek svojega doma, velika v zvestobi do svoje poštenosti in vernosti, navdušena za pravice svojega naroda. Nikjer ni žena tako zvesto čuvala doma možem in očetom, ki so krvaveli v strelskih jarkih, kot ga je čuvala slovenska žena, slovensko dekle.

Moč in zmožnost Slovenke sta se v vojni sijajno izkazali.

Sedaj pa gre zato, da popravimo globoke rane, ki jih je zadala vojna, ne samo gospodarske, temveč tudi dušne rane. In tudi pri tem ogromnem delu slovensko ljudstvo ne bo moglo pogrešati svoje žene, svojega dekleta.

Dosedaj pa Slovenke še nimajo svojega ženskega glasila, kjer bi povedale svoje težnje in zahteve, svoje mnenje in svoje misli, nimajo svojega lista, ki bi obravnaval ženska vprašanja, nimajo svojega časopisa, odkoder bi naše žene in dekleta črpale svojo izobrazbo. Prav zato smo prevzeli težko nalogo, da izdajamo ženski časopis, ki naj zbudi vse naše ženske dušne moči in jih zbere v svojo lastno korist in korist celega naroda. Prvo številko »Slovenke« imate pred sabo in lahko spoznate, kako bo list vršil svojo nalogo.

»Slovenka« bo prinašala poučne članke iz **vseh ženskih strok**.

»Slovenka« bo obravnavala o ženskem stališču v javnosti, o ženskih šolah, o vzgoji otrok, o gospodinjstvu, o ženskem pravnem varstvu, o ženskem stališču na kmetih in v mestih, o ženskih poklicih itd.

»Slovenka« bo prinašala tudi lične črtice, povesti in pesmi.

»Slovenka« bo stala — kar je samoposebi umevno — na krščanskem stališču, zakaj ne moremo si misliti resnične Slovenke, ki ne bi bila verna.

Zato upamo, da ne bo slovenske žene in dekleta, ki ne bi brala svojega lista. Ženska sebi!

Listu smo postavili kolikor mogoče nizko ceno, ki je mogoča v sedanji druginji. Če pa ena sama ne zmora te naročnine, jo zmoreta dve ali tri skupaj.

»Slovenka« bo izhajala za sedaj po enkrat na mesec, in sicer na 24 straneh z ovitkom, in stane letno 12 K, polletno 6 K. Naročnina naj se pošilja: Upravi »Slovenke«, Ljubljana, Jugoslovanska (Katoliška) tiskarna, II. nadstropje.

Naročnina naj se pošlje po poštni nakaznici, ker radi dosedaj še neurejenih poštnih razmer ne dobimo položnic.

Slovenske žene, slovenska dekleta, agitirajte povsod za svoj list!

Uredništvo in upravništvo.

SLOVENKA

GLASILO SLOVENSKEGA ŽENSTVA

LETO I. V LJUBLJANI, DNE 15. JANUARJA 1919. ŠTEV. 1.

Sestre!

Pred seboj imate »Slovenko«, naš list, naše žensko glasilo. Rodila jo je ljubezen do nas, skrb za naše potrebe in koristi, navdušenje za naše težnje, naše visoke cilje. A naša potreba je srčna in umska izobrazba, naša korist pravica do poštenega dela in zaslužka, naša težnja udejstvovanje našega mišljenja in čustvovanja v javnem življenju, naš cilj npravna, telesna in gospodarska blaginja celokupnega našega naroda in vse človeške družbe. To je program našega glasila.

Nobenih predpravil nočemo zase, nobenih sebičnih enostranskih ciljev ne zasledujemo. Biti hočemo le polnopravne, ponosne hčere svobodnega jugoslovanskega naroda z vsemi dolžnostmi in pravicami, ki gredo državljanu kulturne, demokratične države. Imenoma zahtevamo vseh političnih pravic, dobro vedoč, da se bomo le potem mogle uspešno boriti za uveljavljanje svojih npravnih, družabnih, družinskih in državljansko-pravnih zahtev.

Da pri tem ne bomo zašle na stranpota, da se ne bomo izneverile prvotnemu ženskemu namenu: materinstvu in družini, za to naj nam jamči ime našega lista: »Slovenka«. Slovenka je bila vsikdar zgled verne, blage, zveste, požrtvovalne, pridne in dobrotljive žene in matere ter čednostne mladenke. Tej lepi in častni dedščini, svojemu dobremu imenu se Slovenke nikdar nočemo izneveriti, marveč hočemo tudi v novih razmerah dokazati, da Slovenka vsikdar ostane Slovenka. To ime, ki ga nosi naš list, bodi nam vsem več nego goli naslov, bodi nam znamenje in zvezda vodnica.

V tem duhu bo naš list deloval. A ti, slovenska žena in deklica, spoznavaj v njej samo sebe in svoje vzore. Okleni se je z vso dušo kot svoje učiteljice, zaupaj ji kot svoji iskreni prijateljici, vneta jo podpiraj duševno in gmotno kot tisto moč, ki bo tvojo stvar dovedla do zmage.

Slovenke, na delo za »Slovenko«!

Cilka Krekova.

Žena v krščanstvu.

(† Anton Bonaventura, škof.)

Pozdravljam »Slovenko«, ki naj izobrazuje in razveseljuje naš ženski svet. Upam, da ustrezem, ako pokažem, kako krščanska vera ženó spoštuje in poveljuje.

1. Marija, najlepša žena.

S krščanstvom tesno združena je najlepša žena, prečista Devica in preblazena Mati Marija.

Začetnik krščanstva je Kristus, ki je središče vse zgodovine. Življenje posameznikov, ter življenje narodov in držav se

suče okoli njega. Ves zgodovinski razvoj dokazuje, da Kristus ni navaden človek, ampak zares učlovečeni Bog. Vsa zgodovina potrjuje vero Simona Petra, ki je Kristusu slovesno zatrdil: »Ti si Kristus, Sin živega Boga« (Mat. 16, 16.).

Kristus, Sin božji, je postal človek v prečisti Devici Mariji. Kako pa? Ali po navadnem, naravnem potu? Naše srce nam pravi, da to skoraj ni mogoče in tudi ne spodobno za učlovečenje samega Boga. Sami slutimo, da je v taki pregloboki skrivnosti moral sam Bog čudežno vmes poseči.

In zares! Sv. Luka, ki »nam hoče vse dogodke, ki so se godili v početku krščanstva, kar po vrsti napisati, in sicer po tem, ko je skrbno vse od početka izprašal« (Luk. 1, 1—3), nam opisuje učlovečenje Gospodovo, kakor mu je povedala sama Devica Marija, Mati Gospodova:

»In angel je prišel k Mariji in ji je rekel: češčena, milosti polna, Gospod je s teboj, blažena si med ženami... Glej, spočela boš v svojem telesu in rodila Sinu, ki mu daj ime Jezus. Ta bo velik in Sin Najvišjega imenovan... Marija pa je rekla angelu: Kako se bo to zgodilo, ker moža ne spoznam? In angel je odgovoril in ji rekel: sveti Duh bo prišel v te in moč Najvišjega te bo obsenčila in zato bo Sveto, ki bo rojeno iz tebe, imenovano Sin božji« (Luk. 1, 18—35).

Kako čist, sramežljiv, skrivnosten prizor! Da, tako in ne drugače se je mogel učlovečiti Bog. Čudežno je začeto telo v prečisti, neomadeževani Devici, telo, poživljeno po neumrjoči duši in v tistem hipu po vsemogočnosti božji združeno z božjo naravo v eno božjo osebo. S tem je zadovoljen naš razum, sedaj miruje naše srce.

Marija, žena iz neznatnega Nazareta, žena deviškega Jožefa, je čudežno postala Mati božja. Ker je v tako tesni zvezi s samim Bogom, ni samo najbolj plemenita, najbolj vzvišena žena na zemlji, ampak tudi najbolj lepa žena in gospa.

O telesni njeni lepoti sveto pismo molči; pač pa govori o njeni dušni lepoti. Sam angel od Boga poslan jo spoštljivo pozdravi, rekoč: »milosti polna.« Ta pozdrav nam razodeva njeno izredno dušno lepoto. Torej milosti polna! Kaj to pomeni?

Milost ni prazna beseda, ampak je neko skrivnostno novo življenje, po katerem odseva iz dotične duše sama neskončna božja lepota. In te milosti je Marija polna: nikdar ni najmanjši greh njene duše omadeževal, v njenem telesu se ni nikdar zbujevala mesena poželjivost, v prvem spočetku je Marija lesketala v milosti božji, to milost si je povečavala dan za dnevom do smrti. Kdo bi mogel pojmiti lepoto Marijine duše ob koncu življenja!

Ni dvoma, da se je s to lepoto strijnjala tudi njena telesna lepota. In sicer ne ona poželjiva lepota, ki vzbuja pohotne strasti, ampak tista čista, nedolžna, nebeška, angelska lepota, ki vzbuja čisto ljubezen in vnema srca za sramežljivost, za nedolžnost in za neomadeževano čistost.

2. Krščanska ženska.

O, krščanska ženska, bodisi devica ali žena, ali ti srca ne prevzame veselje in ponos, ako se oziraš na Marijo, Mater božjo? Po njej je tvoj spol rešen onega nevrednega poniževanja, ki ga trpi ženska zunaj krščanstva. Skoraj nobenih pravic nima, robkinja je svojemu možu, večinoma le sredstvo za njegova najbolj sramotna pohotna uživanja.

Po Mariji pa je tvoj spol povzdignjen, enakopraven z možem. Moža in ženo vežejo iste božje in cerkvene postave. S spoštovanjem gleda mladenič čisto devico, ki se v nežni sramežljivosti telesno in duševno razvija, ter dozoreva za zakonski stan. Pošten mladenič se ne bo drznil dotakniti se nespodobno in oskruniti deviške deklice, ki posvečena Devici Mariji in po njenem zgledu živi mirno bolj, v tihoti in domači samoti, kakor pa v šumnem in pogubnem svetu.

Kako utripa srce veselja, ko se v zakonsko zvezo združita deviška, neomadeževana dekle in pošten, dušno in telesno čist mladenič! V zakonu veže oba božja postava o popolni zakonski zvestobi. Res, »žene naj bodo svojim možem podložne, kakor Gospodu, ker mož je glava žene,« pravi sv. Pavel, toda koj doda: »možje, ljubite svoje žene, kakor je Kristus cerkev ljubil in sam sebe za njo dal... tako morajo tudi možje ljubiti svoje žene, kakor svoja telesa. Kdor ljubi svojo ženo, sam sebe ljubi« (Ef. 5, 22—28).

Žena je možu preljuba tovaršica; v miru in ljubezni opravljata vse družinske dolžnosti, skupaj se veselita in skupaj žalujeta, podpirata se na težavnem potu v večno domovino, v zakonski ljubezni si želita otrok in jih s pomočjo božjo vzgajata za časno in večno srečo; žena ni možu le kot predmet pohotnih izbruhov, ampak mu je od Boga dana družica, katera naj v sramežljivem in spodobnem objemu razmnoži človeški rod, ki naj na zemlji služi Bogu in po smrti v večni blaženosti napolni sveta nebesa.

Do takih nežnih razmer je ženska povzdignjena v krščanstvu po Devici in Materi Mariji. Ženska naj si pa tudi sama prizadeva, da obvaruje svojo lepoto in svojo čast in svoje dostojanstvo.

Krščanska dekle naj se prizadeva posebno za notranjo dušno lepoto. Pri svetem krstu dobi prekrasno obleko posvečujoče milosti božje, otrok božji postane.

S to milostjo so združene tudi vse čednostne moči, namreč notranja moč za vero, upanje in ljubezen, moč za modrost, moč za pravičnost, ponižnost, krotkost, moč za srčnost v borbi za krščansko življenje zoper razne grde strasti, moč za zmernost, da more telesno poželjenje omejevati in obrzdavati, da ostane deviško čista in popolnoma nepokvarjena, neomadeževana. V tem je dekliška prava lepota, ki naj jo vedno bolj razvija. Razumnost in ljubezen do te lepote naj dobiva v nežni ljubezni do Device Marije in v pogostem združevanju s samim Jezusom v svetem obhajilu.

Ta notranja lepota bo odsevala tudi v telesu, posebno v plemenitem izrazu lica in v čistem žaru njenih oči. Tudi telesna lepota se dekletu spodobi; naj jo le skrbno goji in sicer posebno s čistim življenjem, sramežljivim obnašanjem, z dostojno spodobno obleko. Naj ima moderno skrojeno obleko, toda le v toliko, v kolikor ne žali svete, nežne sramežljivosti.

Kakor dekle, tako naj tudi žena varuje svojo čast in svoje dostojanstvo. V njenem srcu naj plamti ljubezen do Boga in do bližnjega. Za Bogom naj gori ljubezni do svojega moža in do svojih otrok. Edino svojega moža naj pozna v zakonski zvestobi. Do drugih mož naj se obnaša resno, nikdar ne zaupljivo, naj se ne mudi sama z njimi; od mož pohotnikov naj beži, njihova poželjivost, že njihov predrzen pogled naj se ji stodi. Ljubi naj svoje otroke. Kako plemenita, globoka, sladka je materna ljubezen! Kolikor več ji Bog otrok da, toliko bolj je zadovoljna, toliko bolj se za nje trudi in toliko več si za večnost zasluzi.

Telesne lepote žena ne bo zanemarjala. Želela bo pa le to, da dopade Bogu in svojemu možu. Nikdar ne bo hrepenela, obračati nase oči drugih mož, vzbujati za se njihovih src. Še bolj kot dekle bo pazila

na krščansko sramežljivost in plemenito dcetostnost v kroju obleke. Obleka, skrojena po načelih krščanske spoštljivosti, je tudi najbolj okusna, najbolj estetično lepa in zares povečuje zunanjo lepoto.

Da bo žena svojo pravo lepoto spoznala, prav cenila, varovala in razvijala, naj tudi ona nežno ljubi božjo Mater Marijo in naj pogostokrat pristopa k mizi Gospodovi. S tem bo krepila notranje dušno življenje, premagovala strasti in bo tudi njeno zunanje obnašanje kot odsev notranje lepote nekako vzvišeno, plemenito, občudovanja vredno.

3. Na naših oltarjih.

Največjo čast pa izkazuje krščanstvo ženi s tem, da jo povzdigne na oltarje. Device in žene posebno popolne, posebno čednostne, posebno goreče v ljubezni do Boga in do bližnjega časti cerkev kot svetnice, kot vzor in zgled vsem, ki se že na zemlji vojskujejo za krščanske čednosti.

Nad vse druge častimo mater božjo Marijo. Mislim, da je ni cerkve, da tudi skoraj krščanske hiše ne, kjer bi ne bila podoba Marijina, In zraven Matere in Device Marije, koliko devic in žena častimo pri javni službi božji in imamo njihove slike in kipe po cerkvah in hišah.

So pa svetnice vseh stanov. Imamo cesarice in kraljice, imamo visoko izobražene ženske, imamo gospodinje in dekle, častimo device in žene, pa tudi spokornice. Kdo ne pozna sv. Elizabete, sv. Monike, sv. Ljudmile, sv. Katarine, sv. Apolonije, sv. Lucije, sv. Neže, sv. Kristine, sv. Magdalene, sv. Marjete Kortonske in drugih iz novejših časov.

Iz teh kratkih črtic boste spoznale, kako krščanstvo ceni, spoštuje in poveljuje žensko, devico in ženo, časti ono veliko prekrasno trumo, kateri načeljuje prečista Devica in Mati Marija.

Naše kmetiško ženstvo in — nova doba.

F. S. Finžgar.

Vse drhti kot v mrzlici. Vse se prenavlja, vse na novo preraja. Zlasti v mestih, kjer voditelji troimenega naroda delajo takorekoč noč in dan. Vse v povojih, samo eno vemo, da imamo Jugoslavijo, ki nam je nihče ne iztrga več. Toda celo to

bi nam radi okrnili nekdanji in sedanji sosodje: Lah, Nemec, Mažar. Bojimo se za vsako ped zemlje, za vsakega brata in sestro in težko, težko čakamo mirovnega kongresa. Na kmetih je mirneje. Stara mati spet gleda izza gorkega zapečka si-

nove, ki so se vrnilo z vojske, žena je odložila breme gospodarskih skrbi na možovo ramo, nevesta diha srečna, ko je smrt prizanesla izvoljencu. Tudi solzá ne manjka, tihih in skritih za onimi, ki smo jih čakali — in ne dočakali. Zimski, srečni, pravi svetonočni pokoj leži nad vasjo. Spominjam se matere, ki mi je rekla: »O, tako živim, kot kraljica, odkar so moji fantje doma. Prej sem trpela — jaz tu — oni tam — in sedaj je končano. Le odpočijejo naj se od truda in jaz jim bom vso zimo samo stregla.« Žensko srce uživa čisto ljubezen, ki jo je tako strašno pogrešalo v vojski. In mož in mladenič občutita danes bolj sladkost doma, kot prej. Prav je in lepo je. Spočijte se in se ogrejte pri domačem ognjišču!

Prav ta telesni, potrebni pokoj, pa ne sme biti na škodo duševnemu delu in seveda tudi ne sme preiti v lenobo, ne sme zazibati ne moških, ne ženskih v neko omotično — veselično razpoloženje, češ, križem rok počakajmo dežele — koromandije — Jugoslavije. Naša zemlja je silno bogata — to stoji. — Toda zemlja zahteva, da si zavijamo rokave, da zasadimo vanjo kremplje in ji iz prebogatega naročja v potu svojega obraza iztrgamo zaklade — naj je žito ali ruda, naj je električna sila — naj je vinska kaplja. Nova doba prihaja in silno važna naloga čaka kmetiško ženstvo. Vsi stanovi se organizirajo, vsi stanovi zahtevajo svojih poštenih pravic. Zato je nujna potreba, da se tudi kmetiško ženstvo zaveda svojih dolžnosti — in svojih pravic. Prav zimska doba pa je kot nalašč zato, da se kmetiško ženstvo zbere, pripravi, pouči in zastavi za novo delo.

Kmetiška žena pred vojsko — je bila taka-le: (Naj jo opiše dr. Krek namesto mene.) Ko bi bilo tako, kakor ni in kakor bi moralo biti, kakor je tudi bilo, preden se je pričelo preseljevanje s kmetov, bi morala biti kmetiška mati za hišo, gospodinjstvo, vrt in predvsem seveda za otroke. Prva njena dolžnost je materina. Na polje bi jo vodila pot le tupatam, ko bi utegnila, za nadzorstvo in vodstvo plevic in žanjic, koscev in oračev. Zdaj je vse preobrnjeno. Hlev ji je na glavi in vse in še vse poljsko delo. Kako se more tu brigati za vzgojo otrok, ki nanje pride pri tem vedno manj časa, manj nego na pujshe in teličke. Kako je s kuho, s snago doma? Kje naj se mlade deklice nauče šivanja in sploh domačega gospodinjkega dela, ko je mati sama dekla brez miru in počitka. Ves svet se je

uprl suženjstvu — kmetške žene pa nihče ne vidi. Največja trpinka je med vsemi, ki delajo, prava sužnja, ki nima ne dovolj spanja, ne počitka, ne postrežbe. Delo jo goni od ranega jutra v pozno noč, dokler ne omaga. Strašno žalostno je, kako hira pri tem zdravje naših kmetških žen in mater in koliko jih v krepkih letih pobere smrt.

Tako Krek o kmetški ženi pred vojsko. In med vojsko? Je bilo še trikrat huje. Ženo je gnala sila — gnala pa tudi sla za denarjem. Delavnih moči skoro nič — samo žene in otroci, na tisoče deklet se je polakomnilo ostudnih vojnih grošev, zapustile so rodno grudo in šle za »regimentom«. Danes so te povečini ubite dušno in telesno.

Zakaj pa je bilo tako? Zakaj beg z grude pred in med vojsko? Zato, ker se ni izplačalo robotati na grudi. Noben kmet ni mogel več izhajati, če ni delal sam vsega — z ženo in otroci. Tam, kjer bi morale biti dve dekli in hlapec — ni bilo nobenega. Le kdor je sam z ženo in otroci garal noč in dan, je naskoparil nekaj dote za otroke in ni zašel v dolgove. Sedaj so dolgovi poplačani, vojska je nasula kmetu popirja — toda hlevi so prazni, živina, kar jo je, slabotna, orodje potrto, njive sila slabo obdelane. Kaj nam kaže bodočnost? Bodimo le kar odkritosrčni. Slovenskemu kmetu — in prav posebno ženi — se odvarja čisto nova doba. Kakšna?

Vojna — denarno-papirnata nebesa se bodo zaprla — morda že s prihodnjo žetvijo. Južne pokrajine naše države SHS so tako plodovite, da je vsaka tekma z žitom in podobnimi stvarmi z njimi nemožna. Brez dvoma boš ceneje kupila belo moko v štacuni, kot te bo stal črn kruh doma pridelan. Prašičereja, ki je bila doslej zelo dobičkonosna, je pri nas veliko predražja. Prašiči so bili pri nas vzrejeni tako potratljivo s kuho, moko i. t. d., da je imel prav tisti, ki je rekel: »Prašiči jedo pri nas ob delavnikih to, kar družina, v nedeljah pa še malo bolje.« Delavec vsepovsod zahteva osemurni delavnik — kdo bi še tiščal h kmetu, ki dela poleti 16 ur, če ne več, in nad 8 ur pa vedno. Torej bo primanjkovalo moči in žena bo vlekla, da bo z možem pridelala za težek davek, ki čaka vso Evropo po vojski, za sol in olje. To je površen pogled v bodočnost. Dal Bog, da bi bil slab prerok.

Ali naj torej slovensko kmetško ženstvo obupava? Ali naj ga čaka spet reši-

tev v Ameriki, ali pa hiranje od dela? — Ne. Naša država je doslej izključno poljedelska država. Teh par tovaren ni da bi omenjal. Tudi ženska dobi v njej odločujočo besedo, ker skoro gotovo pride do volilne pravice. Torej je nujno, da se začne kmetiško ženstvo izobraževati tudi politično, kot se delavski sloji. To je prvo. Drugo je, da je treba misliti takoj na to — za to imamo strokovnjake — kaj bo najbolj dobičkanosno za nas, kaj za Hrvate — Srbe. Pri nas bo treba vso skrb posvetiti p a s e m s k i ž i v i n o r e j i, mlekarstvu, čebelarstvu, sadjarstvu, tudi vrtnarstvu — gojitev semenja, sadik — vkuhanje sočivja i. t. d. Polagoma pa postane Slovenija — prava industrijska pokrajina — ki bo poljedelstvo čisto izprevrгла in bo dohodek lepši — trud pa manjši. Treba je nadalje šole (ljudske) v sedanjem sistemu kar črtati z obličja kmetiške zemlje in vse izpremeniti. So popolnoma zanič. Treba bo veliko kmetijskih šol — nalašč za to prirejenih — za mlekarstvo, sadjarstvo i. t. d. Potem pa temelj vsega: Starostno zavarovanje kmetskih delavk in delavcev. Več ljudi na poljsko delo — inteligentnih in čvrstih, pa dobro plačanih in za starost preskrbljenih! Taka bodočnost mora dvigniti kmetsko ženo na stališče, ki ji gre, deklu vzporediti vsaj — če ne več — z vsako najboljšo tovarniško delavko. Pošteno plačilo, prava izobrazba bo ljudem omilila delo na grudi.

Vse stremljenje mora iti za tem, da bo Slovenija s svojim malim, pridnim in brihtnim kmetiškim slojem vir za one pridelke, za katere se na jugu ne bodo mogli brigati. Menda ne bomo tako abotni, da bo vse naše plemenito drevje in semenje v Jugoslaviji spet hodilo iz Nemčije? In naša

plemenska živina iz Švice in od drugod? Za to živino bo trg na jugu in za semena, za mlekarske izdelke jadranska obala, za konzervna sočivja, sadje itd. na severu poleg drugih živil.

In še to naj omenjam: Zakon države mora zabraniti, da se industrija ne nakopiči samo v mestu in krog mesta. T o v a r n e n a j s e t u d i p o s e j e j o p o d e ž e l i — električna žica jim dovede gonilne sile. Te tovarne bodo jemale v delo vse odveč delavne moči s kmetov — iz okolice. Okolica bo tovarni nudila hrane, tovarna kmetu denar. Tovarniški delavci bodo stanovali na zračnih prostorih, nekateri sezidali si svoje male hišice in jim ne bo treba bivati in stanovati tako, kot večini sedaj, da bi se človek razjokal, ko pride v ta zatohla, tesna, nezdrava stanovanja po mestih.

In kako naj te cilje dosežemo? Samo z vsesplošno organizacijo in zadrugištvom. Slovenska je že zelo prepletana s kmetijskimi, živinorejskimi zadrugami. Temelj je že dan. Tudi zadrugi kapital je velik. Potreba je samo še pravega smisla za skupno, socialno delo, treba je nesebičnih strokovnjakov, ki naj jih oskrbi v prvi vrsti država, treba je, da se kmetiško ženstvo zgane, zedini — zakaj pri tem delu bo njena roka posebno važna — in potem se nam ni treba bati bodočnosti, dasi utegne biti začetek težak.

S tem pa nisem hotel kot strokovnjak oznanjati nezmotljiv evangelij. Naloga drugih je, da se z vso resnobo otresemo praznobobnečih člankov raznih pismarjev in jih strokovnjaki nadomestijo s tem, kar kmet in gospod lahko »s pridom sliši.« Moje besede naj bodo samo potreben signal: »Na delo!«

Zenska nadaljevalna šola po vojski.

S. T.

Zaorila je mogočna pesem osvoboditve in predno smo se dodobra zavedeli, so zdrknili suženjski okovi raz naša telesa in prosto smo zadihali v Jugoslaviji.

Zazrli smo se za trenutek v to čarovito sedanost, izšlo iz solz hrepenenja in suženjstva, vzniklo iz potokov naše krvi, in dali smo si duška v veličastni manifestaciji.

Toda utihnila je harfa, izzvenela je pesem povečujoč naše narodno ujedinje-

nje in na obzorju se nam zaznava nov veliki dan, a ne dan slavlja, marveč dela in trpljenja.

Priklicali smo Jugoslavijo v življenje, a z delom in trudom ji moramo priboriti obstoj in srečno bodočnost.

Komu naj pa posvetimo prvo in glavno delo, ako ne naši mladini, predvsem naši ženski mladini?

Pregovor pravi, da dobra gospodinja hiši tri vogle podpira. Tudi našo Jugosla-

vijo bo moralo podpirati ženstvo, naša dekleta s svojo nežno dekliško čuječnostjo, naše žene in matere s svojo vdanostjo in zvestobo, s svojo vztrajnostjo in potrpežljivostjo, s svojo vernostjo in pobožnostjo. A za to je treba naše ženstvo vzgojiti.

Vzgoji vobče, zlasti pa vzgoji ženske mladine se je dosedaj posvečalo premalo skrbi. Mestne deklice so imele pač že tudi dosedaj dovolj priložnosti za naobrazbo, če so jo le hotele izrabiti. Vse bolj žalostno je bilo na deželi. Tu so se odpuščale deklice najnežnejše mladosti iz šole in potem se za njih nadaljnjo naobrazbo in vzgojo ni nihče več brigal.

Ko završuje deček domačo ljudsko šolo, koliko preudarjanja, posvetovanja in tudi prerekanja je med starši, predno ugotovi resna beseda očetova, kam pojde mali. Dorašča pa tudi deklica in lepega dne prinese s seboj iz šole izpustnico. Je li to važen dogodek v rodbini? Pač se je razveseli mati, ker ji bo sedaj v zdatnejšo pomoč. Oče ne najde v tem nič posebnega, kvečjemu se domisli, da se je zaenkrat zadostilo šolskim zakonom in da ne bo več nobenih sitnosti radi šolskih zamud. Tako mirno, brez besedi, pa tudi brez vsakega nadaljnje razmišljanja se odloči usoda mlade deklice.

Sicer dadó pozneje imovitejši starši svojo hčerko v gospodinjski ali vsaj v kak kuharski tečaj, da se usposobi in izpopolni za svoje zvanje. V teh si brezdvomno pridobi nekaj ročnosti in telesne izurjenosti, nikakor pa ne preostaja časa niti sredstev, da bi se nudila dekletu tudi duševna naobrazba, ki ji šele more dati pravo svobodo. Kaj pa je deklica brez duševne naobrazbe, brez srčne vzgoje?

Pred izpolnjenim šestnajstim letom se deklice ne sprejemajo v strokovni pouk, in tudi Marijine družbe in druge izobraževalne družbe, ki so nam vzgajale in vzgojile največ naših mladenk, sprejemajo deklice šele v zrelejši dobi. Završile so pa ljudsko šolo z dvanajstim oziroma izpolnjenim štirinajstim letom. To je tisti veliki presledek, ko se nihče ne meni za mlado bitje, katerega usoda za celo življenje se mnogokrat uprav v tej dobi odločuje. Če je bila deklica marljiva učenka, se ji bo pač še nekaj časa tožilo po šoli, zavidala bo druge, ki imajo še priložnost priučiti se temu ali onemu, vzela bo tudi večkrat kako knjigo v roke, ali sčasoma, v vsakdanjem enoličnem življenju, bo jela opuščati drugo za drugim in pozabila bo kaj kmalu vse lepe

nauke in opomine, ki jih je prejela v šoli.

In uprav v tem, tako pomembnem času, v dobi razvoja, je često prepuščena sebi; vzbuja se hrepenenje, porajajo se čuvstva, duša vzprejema in vsrkava vase nove vtise, in deklica stoji tu sama brez vsakršne zaslombe, odtuji se celo svoji materi.

V tej tako nevarni in vsled tega tako važni dobi je treba mladi deklici pouka, sveta, pomoči; zgolj domača vzgoja ne bi mogla nikakor zadostovati. Tega se dobro zavedamo in zato z vso vnemo stremimo po šoli, katera naj bi se tako uredila, da bi s koristjo premostila to vrzel. Vzgojila naj bi lahkomišelnega otroka v krepostno mladenko.

Navadna ponavljalna šola, ki itak že prej ni povsem ustrezala svojemu namenu, ker je bila premalo smotreno urejena, naj se sedaj po vojski preosnuje v **nadaljevalno šolo**.

Nova doba, doba narodnega in socialnega pokreta, bo potrebovala delavno, razsodno in odločno ženstvo, ki se bo v polni meri zavedalo svojega življenjskega namena in vseh svojih družabnih dolžnosti.

V tem obstoji pa že tudi simoter nadaljevalne šole, ker nam gre:

1. za umstveno, 2. za praktično vzgojo.

Uče naj se naslednjih predmetov: zdravstva-higiene, spisa, računstva, vzgojeslovja in zgodovine. Iz le-teh bodo črpale potrebnega znanja, vadile spomin, bistrile razum, oplemenitile čuvstvovanje, učvrstile voljo in hotenje.

Praktična vzgoja naj bo skladna z umstveno. Pričrati in uveriti moramo deklice, da delo človeka ne onečašča, ampak dviga in požlahtnuje. Učiti se morajo gospodinjstva, šivanja, krpanja in pranja. Ne smemo pričakovati posebnih uspehov, za to je pač prepričlo odmerjen čas, in saj je namen ponavljalne šole le, vzbujati veselje do dela, označiti pota in dati sredstva za nadaljnjo strokovno naobrazbo.

V nadaljevalno šolo naj se sprejemajo deklice precej, ko izstopijo iz ljudske šole. Sprva mnogi starši ne bodo zadovoljni, češ, toliko je dela, in deklica naj poseda še naprej brezdelno po šolskih klopeh. Da se izognemo koj iz početka odporu in nevolji ljudstva, ki bi se čutilo pri delu oškodovano, in da se ne moti ljudskošolski pouk, pritegnimo poleg četrtka tudi nede-

ljo. Tako bomo posnemali našega največjega pedagoga, ako bomo tudi mi poslali Nežico v nedeljsko šolo. Dva dni na teden bo pa vspricho velike koristi, ki se deklici obeta in jo bo tudi v resnici pridobila, vendarle vsakdo utrpel.

V nedeljskih popoldnevih naj bi prirejala učiteljica z deklicami male izlete ali pa izprehode k bližnji podružnici, v sosjedno vas ali, če je dana možnost, h kakim znamenitostim. Koliko vzgojnih momentov!

Pouk na izprehodih naj bo praktičen, mikaven; naj budi veselje do prirode, seznanja mladino z njenimi zakoni in silami in njih uporabo. Z zadivljenim očesom bodo deklice opazovale in doumevale dogodke v naravi, kateri jim nikakor niso bili neznan, ali ker jih ni nihče nanje opozoril, so hodile mimo njih kot slepec mimo barv. Lepe slike, spomeniki nudijo deklicam umevanje umotvorov, jim razširijo duševno obzorje in vzbujajo estetični čut. Ako pokažemo deklicam lepo urejen dom in potem kako zanemarjeno hišo, jih bo to vse bolj vzgajalo za red in marljivost, nego če jim v šoli v bogve kako vznesenih besedah pridigujemo. Tak pouk bo brezdvomno prijetno, obenem pa uspešno vplival na njih dovzetno dušo, jim polnil srce z mičnimi predstavami. Sočuvstvovanje, resnicoljubnost, ljudomilost, pravičnost, veselje do dela, reda in snage, vse to bodo rodili taki izprehodi.

V zimskem tečaju odpade pouk v naravi, a namesto tega naj se goji petje, leposlovno čitanje in zgodovina v svrhu prodube domoljubnega mišljenja.

Tako se bo nedelja, Bogu posvečen dan, najspodobneje praznovala; v lepi mladnosti se bodo izvrševale verske in stanovske dolžnosti, oboje bodo pa čudovito učinkovale na razvoj mlade deklice.

Četrtek, seve cel dan, bodi odmenjen ostalim predmetom in ročnostim. Vadijo naj se šivanja, zlasti krpanja naj se dodobra nauče. Uместno bo, če se deklice izurijo tudi v pranju in likanju. Kajpada bi bilo treba razpolagati tudi s počitnicami, sicer se ne da vse to izvesti. V kuhanju se ne bo dalo mnogo doseči in tega tudi ne pričakujemo, saj poudarjamo, da ni nikakor namen nadaljevalne šole, dekleta te-

meljito naučiti raznih strok; podati jim hočemo le sredstev in napotkov do samostojnega duševnega in telesnega dela. Tudi v računstvu ne bo treba bogve česa, samo praktično uporabo osnovnih računov. Vsa snov se jemlje iz domačega gospodinjstva, ker le tedaj bo ta predmet v skladnosti z drugimi, bo napravljaj veselje ter povečal in širil obzorje bodoči gospodinji.

Pouk v nadaljevalni šoli naj bi trajal od 14. do 16. leta. Ne samo korist, ampak potreba to zahteva. Nismo več uboga raja, marveč predstavitelji svobodne kulturne države, in zato moramo skrbeti za korenito socialno naobrazbo našemu mlademu naraščaju, da ga tako usposobimo vrednim dedičem s krvjo in trudom priborjene domovine.

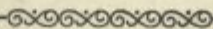
Marsikdo bo morda ugovarjal danim nasvetom, toda če moramo toliko žrtev doprinašati za malenkostne stvari, zakaj bi se potem branili tam kaj storiti, kjer gre za dobrobit naše mlade generacije.

Zdi se mi, da govorim v imenu stoterih deklic, ko se potegujem za njihovo nadaljno izobrazbo. Uprav sedaj, v letih vojske, sem imela priložnost opazovati in spoznavati mnoge, ki so, ne vem, ali vsled pogoštega občevanja z vojaštvom oziroma z gosposko, ki nam je rezala kruh in delila milosti, ali iz kakega drugega vzroka vse bolj spoznale svojo nevednost in nespretnost, čutile se zapostavljene in so zato po raznih zavodih in drugod iskale zadoščena žaljenemu ponosu, hrane lačni in žejni duši. Ali ne bomo sedaj, ko mislimo izboljšati vse prejšnje nedostatke, storili nekaj dobrega tudi v prid ženski mladini?

Podrobni učni načrt, ki sem ga zamislila, ki pa ne sodi v naš list, bi bil ob dobri volji šolskih oblasti kaj lahko izvedljiv.

Seveda je predvsem treba usposobljenosti učiteljicam samim; zato bi morale žensko učiteljske vzprejeti med svoje šolske predmete tudi gospodinjstvo in zadnje šolsko leto posvetiti izključno praktičnemu izvajanju.

To so nekateri utrinki v prid vzgoje ženske mladine, če s tem spisom dam komu spretnjšemu vzpodbudo, da nasvetuje kaj boljsega, sem svoj namen povsem dosegla.

I tebe žena . . .

M. Elizabeta.

Slovensko ženstvo, tudi tebe kliče,
naš dom, vsak kosček naših tal;
izplakal lastno kri je nad mrliče,
izpil do dna je najbridkejšo žal.

Vstajenja alelujo zdaj prepeva,
saj svobode ga blesk obseva.

I tebe, žena, kliče na poprišče,
zahteva nujno dela-tvojih rok . . .
Vestalka, čuvaj sveto mu ognjišče,
poklicu živi vsa, to hoče Bog!

V trpljenju bodi močna in velika,
živeti drugim, bodi ti odlika!

Zaklad najdražji, tebi ga izroča,
otrok — bodočnost naša — ves je tvoj,
ljubezen tvoja žarka, vsemogoča,
zvabila do nebes ga bo seboj.
Živ angel, kaži cilj mu zlati,
otroku bodi dobra mati!

Ljubezni tvoje hoče domovina,
Veronika, otiraj z lic ji pot;
odpri srce, kjer toži bolečina,
ti bodi zatočišče vseh sirot!
Trpečim, jadnim, vsem ljubezen ena,
v ljubezni prva bodi — žena!

Molitve tvoje domovina prosi,
odzgoraj pride delu blagoslov . . .
molitev tvoja naj ji ga natrosi,
iz duše naj kipi pod slednji krov!
S tem blagoslovom tudi tvoje delo,
krščansko ženstvo, častno bo uspelo.

Stana.

Črtica: Silvin Sardenko.

Takih deklic nisem srečal na svojem potu, kakršna je bila Stana. Takih, ki bi že v svoji nežni dobi umevale, vse svoje nadnaravno življenje prikriti v prijetno naravno obliko in vse svoje naravno vedenje ožariti z nekim toplim nadnaravnim sijajem.

Pred štirimi leti je prišla k meni in zaprosila, da jo sprejemem med vrste tistih, ki so pripravljene romati na Marijino goro: ki so se hotele izobraževati po Marijinem vzoru.

Rad sem jo sprejel.

Z velikim veseljem se je pripravljala Stana na veliki sprejemni dan.

Ali na Goriškem so zažrmeli sovražni topovi, šola se je pred časom zaključila in Stana je odšla domov z neizpolnjeno željo v srcu. Vstopila je v šolo drugod.

Poslej se je le še mimogrede pojavila v vrstah ljubljanskih sovrstnic. Mimogrede?

Upala je vedno, da morda tako enkrat vendarle vjame tisti veliki dan, tisti zaželjeni praznik, ko jo vpišemo v zlato knjigo Brezmadežne.

To lepo željo sem videl v očeh prihajajoče in čital v obrazu odhajajoče Stane.

Zdelo se mi je, da razumem to tiho deklinško dušo, ki je skrivoma hodila po višjih potih, ki jih najde le maloktera deklica njenih let.

Prihajala je med nas za par trenutkov, želela, molčala, trpela.

Trpela?

Vsako skrivnost bi bilo prej izdalo njeno srce kakor besedo o svojem skritem trpljenju. Ker se nje trpljenje ni hotelo razodeti, je toliko huje morilo njo samo.

Bilo je dvojno trpljenje. Prvo, tiho in vdano: Kal bolezn; drugo, nemirno in tužno, ki je bolelo huje: skrb, da ne bi mogla bolezn skrivati in zakriti pred starši. Toliko skrbi imajo in sedaj naj začno še s posebno skrbjo skrbeti za njeno zdravje.

Ne! Ne! To skrb mora nositi sama.

Nosila jo je dolgo . . . dolgo . . . eno, dve, tri, štiri leta.

Ali telo je prešibko, da se ne bi na njem prejalislej pokazali sledovi razdirajoče bolezn.

»Kaj ti je, Stana?«

»Ah, nič hudega, mamica!«

In spet je hodila v šolo, hodila na vrt, hodila v kuhinjo, učila bratce in sestrice, vodila svojo malo družinico, vse kakor časih.

»Glej, mamica, da nič ni hudega!«

»Pa zakaj siliš z jedjo samo druge, sama pa nočeš jesti?«

Zakaj?

Na to vprašanje ni odgovorila, le prosi je, da bi, kadar jê, mogla biti sama.

Sama, tako sama, da nihče ni videl, da predložene hrane ne použije časih nič, časih skoraj nič, marveč jo odda drugim in drugim, ki morejo in morajo molčati . . .

Torej pustite Stano, naj jê sama, naj trpi sama. Ali prišla je tista grenka úra, ki se je je Stana tako bala, ko so vsi domači spoznali: Upada, umre nam.

Vest je prišla tudi do mene.

»Stana je vedno slabša.«

To so mi povedali pred praznikom Marijinega Vnebovzetja. Vedel sem, kaj pomenijo zame te besede.

Pohitel sem na kolodvor in za praznik Vnebovzetja sem bil že gost v družini, ki je imela v svoji sredi tiho mučenico Stano.

Tisti dan smo praznovali 350 letni spomin smrti sv. Stanislava.

Lep praznik — pomenljiv spomin.

»Stana bodi vesela! Prišel sem, da te sprejmem v vrsto Marijinih otrok.«

Vidno veselje je kakor lahen plamenček zatrepetalo na njenem usihajočem obrazu.

Stopila mi je nasproti in poljubila roko.

In tedaj . . .

Hotel sem, da ne bi povedal tega, a bodi, vseeno vam zapišem.

In tedaj se je zgodilo tisto, vsled česar sem napisal to-le črtico.

Tedaj me je pogledala Stana s tako hvaležnim pogledom, ki mi je povedal več, kakor pa bi mogel povedati najzgovornejši jezik.

Stana, tako je, za en sam tvoj hvaležen pogled se mi je splačalo napraviti dolgo pot.

Zvečer smo pripravili v prostorni sobi — oltar

Ali so je angeli razlili, ali so je izdihala nedolžna srca, tisto čudovito nebeško razpoloženje, ki je prevzelo naše duše tisti praznični večer?

Ob Mariji je bolj slonela ko klečala — Stana, ob njej dobra mamica trpeča varihinja trpeče varovanke.

Jaz pa sem izpregovoril besedo o žalostni Materi božji pod križem.

»Glej, tvoja mati!« . . .

Sredi sobe pa se je vil živ venec nedolžnih obrazov Staninih bratcev in sestic.

Kaj jim je bila Stana še-le v tistem trenutku, ko jim je bila že sicer več kot sestra.

Med njimi, v krogu svakinj in tašče je sedel z otožnim veseljem tudi oni, ki je bil pripravljen dati vse, samo da se mu deklica ozdravi — njen oče.

Četrť ure in slovesnost je bila končana.

Taki trenutki ostanejo nepozabni in kar je nepozabno, je tudi neizrazno. Dovolj, da ve — spomin.

Stani se je izpolnila vsaj ena želja: Otrok Marijin sem.

V tem veselju je plavala nje duša le še nekaj tednov na zemlji; zakaj bližal se je dan, ko sprejme Brezmadežna sama svoje dete med svoje.

»Stana ne bo več dolgo.«

Tak glas sem slišal

In spet sem pohitel, da jo še enkrat vidim, in morda še en sam hvaležen pogled . . .

Stana je spala.

»Stana!«

Mamica jo je klicala, budila.

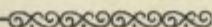
»Milostiva! Pustite jo! Naj spi!«

Dolgo časa sem stal ob postelji. Morda se pa deklica prebudi, obrne in me pogleda z enim samim hvaležnim pogledom.

»Stana, Stana!«

Deklica je spala in zaspala za vselej.

In upam, ko se je prebudila v večnosti, je z nebeško hvaležnim pogledom zagledala Marijo, ki ji je izpolnila zadnjo in najlepšo željo, ko ji je za smrtni in poslovilni dan poslala v hišo Jezusa, da se je deklica z njim združena preselila v domovino večnega solnca in veselja.

Dr. Krek in ženska.

Miha Moškerc.

»Sveča je, ki se prižge, da gori za druge tiho, brez šuma, in zgori popolno, do konca.«

Dr. Krek 23. X. 1904.

Veliki Slovan, prvoboritelj za naše osvobojenje, ki nam je vsem podžigal pogum, da smo se v hudih časih zavzeli močito za ujedinenje naroda SHS, je kakor vsi veliki mozje globoko ljubil svojo mater: učiteljevo vdovo, ki je upravljala malo branjarijo in trahiko v Selcin nad Skotjo Loko. Nikdar, v najhujših dneh trpljenja, ki so mu ga nalagali ljudje, o katerih je rekel: »Podtikavajo mi neresnice, ki bi me lahko stale glavo«, ni bil tako žalosten, kakor takrat, ko je odpoklical Bóg k sebi njegovo mater. Izbral ji je grob, da gleda na njegov Ratitovec, kjer bi bil sam rad pokopan. Na Ratitovcu, pod skalnatimi čermi, pri studenčku je nekoč rekel: »Kadar bom pisal svoj 'testament', bom zapisal, da naj me tu pokopljejo.« »Moja mati«, oj, kolikokrat je govoril o njej in njej, kakor ženi sploh, so pač veljale duhovite besede, katere je spregovoril v svojem znamenitem govoru dne 23. oktobra 1904, ko je slavilo po njem ustanovljeno Katoliško društvo za delavke svojo desetletnico: »Sveča je, ki se prižge, da gori za druge tiho, brez šuma in zgori popolno, do konca«.

Ko je pričel rajni dr. Krek v Sloveniji javno delovati, naše ljudstvo ni bilo niti gospodarsko, niti prosvetno, niti stanovsko organizirano. Narodni boji so osredotočevali moči vseh naših ljudi. Nasprotstvo med katoliškim in svobodomišelnim svetovnim nazorom je privedlo do ustanovitve »Katoliške narodne stranke« in v zvezi s tem zgodovinskim prevratom koncem koncev do ustanovitve nekaterih slovenskih katoliških političnih društev, katera pa niso zajela v velikih množicah ljudstva v ožjem organizacijskem smislu, dasi so politično zavest slovenskih katoličanov splošno zelo razpalila.

Dr. Krek je znal, da je naše ljudstvo zaostalo v organizaciji. Vedel je, da mora neorganizirano naše ljudstvo podjarmiti naš nad tisočletni sovražnik Nemeč. Najčistejše, najplemenitejše rodoljubje mu je narekovalo, da se ne omejuje zgolj na študij, ki ga je neizmerno ljubil, marveč da zanese, kar zna, tudi med ljudstvo.

Njegova ljubezen do ljudstva mu je velevala, da mu pomaga do boljše sreče in do večjega blagostanja. Le gmotno krepak narod more ostati zdrav in je v stanju, da se ohrani, kar veija se poseono za malo naše slovensko pieme. Delati je pričel takorekoč kar naenkrat na vsen pojavn, »ker je bilo delo potrebno«: bil je stoini vikar v stolnici sv. Nikolaja v Ljubljani; veselilo ga je nad vse delo v vinogradu Gospodovem, veliko posla in truda ga je stalo, imel je priliko, da je spoznal revščino v Ljubljani, »ker je stoini tarovž takorekoč zbiranšče ljubljanskin revezev.« — »O polnoči sem enkrat poročal. Izvohal sem koruzen zakon, spravil ju skupaj, no, plačal oklice iz svojega, toda njega, grdobne, ob dogovorjeni uri ni bilo; poiskal sem ga z njo; sramoval se je priti podnevi, sem ga pa o polnoči poročil. Dobro sem zvezal. Lepo se razumeta.«

Delo stolnega vikarja zahteva že cellega moža; toda dr. Krek je pisal tiste čase veliko, zelo veliko v »Slovenca«, poleg tega je hodil po shodih okoli in objavljaj v »Slovenčevem« podlistku »Crne bukve kmetskega stanu«. Opozarjal je svoje sobrate dunovnike že takrat, da naj ustanavljajo slovenska katoliška izobraževalna društva; toda vse svoje sile in moči je osredotočil namenu, da ustvari svojemu rodu mogočno združeno organizacijo: kmečke posojilnice in hranilnice naj iztrgajo ljudstvo iz rok oderuhov, s konsumnimi društvi je hotel pomagati ljudstvu in z njimi urediti tudi vso kupčijo, tako da bi pri kupčijah ne šlo blago skozi toliko rok in da bi imel dobiček tisti, ki obdelava zemljo in tisti, ki uživa sadove kmetove žuljeve dlani, da se izloči vmesna kupčija, katera neprimerno poviša ceno živilom. In zadrüge so se po celi Sloveniji zelo hitro ustanavljale.

Dr. Kreku ni zadoščalo, da bi se bil omejeval na izpeljavo tega velikanskega načrta. Na I. slovenskem katoliškem shodu je zaklical: »Delavcu se mora dati priložnost, da dobi kako stvar, katero imenuje svojo, zato ima vsak pravico, tudi delavec... Naše želje so mnogo večje, kakor jih tukaj moremo in smemo izražati. Naj bi torej sleherni premišljaj, kaj je delavec, kaj je bil, kaj je v socialnem, kaj v političnem življenju.« Ustanovil je

katoliško demokratično delavsko organizacijo in ji začrtal smotre, po katerih hodi in se razvija in napreduje še danes. Dne 22. julija 1894. leta je ustanovil Slovensko katoliško delavsko društvo v Ljubliani, ki je po dr. Krekovem delu v tistih letih postalo takorekoč žarišče katoliškega demokratičnega pokreta med nami in ki je pričelo poučevalno in akcijsko delo za splošno in enako volilno pravico po celi deželi. Dr. Krek je obenem mimogrede ustanovil delavsko glasilo »Glasnik«, katerega je več let sam urejeval in pisal.

V tolikem delu in pri takih naborih naš oče ni pozabil žene in je organiziral delavke. Dne 16. decembra 1894 je bil ustanovni shod Katoliškega društva za delavke. O ustanovitvi prvega našega izrecno ženskega društva je povedal rani prvi društveni predsednik šentiaškobski župnik prelat Janez Rozman: »Pričetkom decembra l. 1894. pride k meni takratni šenklavški kaplan dr. Krek z g. Matijo Mrakom. Vprašal sem gospoda, kaj hočeta in kmalu sem izvedel. Dr. Krek začne razvijati in dokazovati, kako bi bilo potrebno društvo, katero bi družilo zlasti delavke. In končno sta prišla z barvo na dan, da bi jaz prevzel predsedništvo društva.« Prelat Rozman se je udal. Svoje dete je pozdravil dr. Krek v »Glasniku« ob ustanovitvi tako-le: »Osamelost, slabo stanovanje, dolg čas, revščina so spridile le prevečkrat marsikatero pošteno dekle v Ljubliani. Pouka, zlasti v gospodinjstvu, niso imele ljublianske delavke do sedaj nobeneša, skupnega življenja tudi ne. Zato z največjim veseljem pozdravljamo novo društvo, ki bo organizovalo ljublianske delavke in skrbelo za njihovo dušno in telesno korist.«

Drušod so se naši socialni organizatorji v tistih časih ozirali predvsem na moško delavstvo; žensk niso smotreno organizirali in če so jih, so pričeli s tem delom veliko pozneje, kakor z organizacijo moških. Dr. Kreka znači, ker je istočasno organiziral tako delavce kakor tudi delavke. Predpriprave za ustanovitev Katoliškega društva za delavke je vodil dr. Krek sam in je imel v ta namen veliko nasvetov, posebno z delavkami iz ljublianske tobačne tvornice, ki so tvorile jedro prvega našega ženskega društva v Ljubliani, kateremu je priredil dr. Krek pravila, primerna mišljenju prvih članic nove organizacije.

Deset let pozneje je označil dobo, ko se je Katoliško društvo za delavke ustanovilo, v svojem znamenitem govoru dne 23. oktobra 1904 tako-le: »Delavska dekleta pred desetimi leti zaničevana, danes imponirajo. Spoštuje jih prijatelj, priznava tudi sovražnik.«

V tem govoru, ki ga je bil dr. Krek snisal prej, predno ga je govoril, kar je bilo nekaj osebnega, je povedal, zakaj je ustanovil društvo delavk: »Kaj je bilo zaničevanega, nego tvorniška delavka? Že imenu samemu daje javnost primes slabosti, ki je za nič, primes zavrnjenosti in upravičene sužnosti. Ali je možoče to razbiti? — Danes med nami nač ne more biti dvoma o tem... zbrani smo ravno zato, da nolažamo izraze svojega globokega spoštovanja do deklet-delavk, ki se že deseto leto zbirajo v naistarejšem slovenskem društvu te vrste v obrambo svoje časti, svoje ženske osebnosti. S hvaležnim spoštovanjem se spominjamo njihovega društva v imenu vseh revnih, zapuščenih bitij, ki so v niem in ob niem vzrasla iz svoje osamelosti: dobila so namreč v niem očero svojih slabosti, v prijateljski ljubezni po duhu sorodnih tovarišic na hrane svojemu srcu. Zahvaljamo ga v imenu tistih, katerim je nadomestilo dom, ki ga delavka tako silno potreba. Slavimo ga kot prvo trdnjavo časti ženske delavke, ženskega dostojanstva na slovenskih tleh.« In ponosno je poudaril: »Mnošo ženskih organizacij je med tem nastalo v naši domovini. V socialnem, društvenem življenju so se vse učile od tega društva.«

Dobo po ustanovitvi Katoliškega društva za delavke lahko označujemo za smotreno delo tudi med žentvom. Žena-gospodinja je dobivala polagoma zmisla za združevanje v konsumnih društvih, ustanavljati so se pričela tudi na kmetih slovenska katoliška izobraževalna društva, v katerih ima tudi slovensko katoliško žentstvo svoje odseke.

Namen ženskih organizacij je orisal dr. Krek s sledečimi stavki: »Velika je religiozna vrednost Marijinih družb, a večja se mi še vidi kulturna in socialna. Deklice, žene — osamele, zapuščene, teptane v svoji ženski osebnosti se družijo in sijas Marijin dvigne njihove zveze, dviga vsako posamezno izmed njih. Vrača se osebna samozavest, krepka volja, spoštovanje do osebe — sami zlati žarki, ki prodirajo pogrebno meglo. Organizovane si ženske poti z nadnaravnimi močmi same izsi-

ljujejo spoštovanje v svetu in s tem gladijo pot rešitvi. To, kar Marijine družbe, hočejo tudi vse druge ženske organizacije na socialnem polju.»

Neizmerno je spoštoval dr. Krek svojo mater in v njej žensko sploh. In smilila se mu je. Zato je z organizacijo ženske prehitel katoličane drugih narodov. Kako je žensko spoštoval, dokazujejo te-le njegove besede:

»Ženska nikakor ni igrāča, ni sužnja, marveč možu ena kopravna pomočnica... Spoštuje se ženska slabost, njena nežnost, njena srčna mehkost, predvsem pa njen visoki smoter v človeški družbi. To spoštovanje ima svoj naravni izvor v spoštovanju, ki ga nosi vsak, kdor zasluži človeško ime, v svojih prsah do tiste, ki ga je v bolečinah rodila in v nebrojnih skrbeh vzgojevala. V licu svoje matere bere pomen in dostojanstvo ženske osebnosti. V njenem očesu, ko se zamišljeno, skrbno upira vate, v gubah njenega čela, v vtripljajih njenega srca je zapisano, da je smoter ženski — žrtva. Sveča je, ki se prižge, da gori za druge tiho, brez šuma in zgori popolno, do konca. Z žrtvami je kupljena lepota deviškega venca; s trpljenjem in skrbmi je pa tudi povit materski venec — prečesto trnjeva krona, ki razliva mučeniško čast nad materami, ki jo v tihih molitvah nosijo za svoje otroke. — Ženska, da — tvoj znak je žrtva! V svoji vdanosti, v svojem tihem trpljenju, v svojem skritem mučeništvu zmaguješ. In v tem zmislu zaslužiš, da klonemo glavo pred teboj v spoštovanju.«

Ženska se je v naših vrstah organizirala. Socialna izobrazba in zavednost ni tako hitro napredovala, kakor bi bil to kdo pričakoval. Premaḡati so se morali razni predsodki, toda sad zavednosti je med našim ženstvom zoreval. Mogoče bi bila socialna vzgoja bolj napredovala, če bi se bil kdo smotreno lotil tega dela s peresom. Ni ga bilo! »Slovenski list« je od časa do časa objavil kak članek o ženskem vprašanju in zaḡovarjal načelo, da morajo imeti ženske enake pravice z moškimi. Samoobsebi umljivo je tudi »Naša Moč« branila ženske pravice in se zaḡzemala zanje, toda ženski primernih, času odḡovarjajočih predavanj ni nihče pisal ne jih zbiral. Socialno naša ženska zato ni tako napredovala, kakor bi to morebiti kdo pričakoval. Dr. Krek je veliko in radikalno govoril ženskam, toda on kakor Sokrat svojih predavanj ni pisal in le malokdaj je

kdo širše poročal o njih. Toda kljub temu je posebno med slovenskimi katoliškimi delavkami vedno bolj napredovalo umevanje velikih nalog, ki jih mora žena sama rešiti, ker jih zahteva od nje nova doba. Ustanavljati smo pričeli delavska strokovna društva in zdelo se nam je, da mora delavka biti tudi odbornica. Niso rade prevzemale odborniških mest, toda šlo je le.

Doba strokovnega združevanja naših delavk se pričinja z letom 1900, ko se je ustanovilo prvo naše delavsko strokovno društvo »Podporno društvo delavcev in delavk v ljubljanski tobačni tvornici«, dne 26. junija 1900. Položaj delavk je označil dr. Krek sam leta 1912. tako-le: »Bil je revež in ubožec tobačni delavec in delavka svoj čas: pičel zaslužek, komaj, komaj ob zdravih, mladih dneh za sproti, brez veljave, zaničevan od vseh, stan sužnjev in sužinj s ceste! Blagor mu, kdor koli je kdaj mislil na tega reveža in ubožca!«

Slovenski katoliški delavski demokratični tisk je krepko razbijal predsodke in marsikdo je rekel, da prekrepko. Dr. Krek je, kadar je le mogel, govoril delavkam, imel z njimi socialne tečaje, težke, kar je predaval v semenišču o narodnem gospodarstvu, je zvečer ponavljal delavkam v socialnem tečaju: »Gre, prijatelj, razumele so me delavke, kar sem jim govoril, četudi je bilo predavanje tako, kakor se predava na vseučiliščih!« Ponosen je bil na to bolj, kot ne vem kaj, da je tako visoko dvignil socialno znanje ne samo med našimi delavci, marveč tudi med našimi delavkami.

Bilo je na II. vseslovenskem delavskem shodu na Preski dne 1. julija 1906. Na njem je poročala o ženski organizaciji dolgoletna, res zaslužna predsednica ženskega oddelka S. K. S. Z. Manfredo. V razpravi je delavka Terezija Bučar zahtevala popolno politično enakopravnost ženske z moškimi. Predsednik shoda dr. Krek se je tega tako vradostil, kakor malokateri reči: »Iz njih samih je prišlo!« je vzkliknil zapisnikarju: zadoščenje mu je bilo za njegovo dolgoletno delo na poprišču organizacije ženske. Sklenila se je sledeča resolucija:

»Vseslovenski delavski shod odobrava misel, da skličejo delavke poseben sestanek, kjer se dogovore o svoji organizaciji, zraven pa tudi določijo svoje stališče v političnih stvareh, zlasti z ozirom na so-

delovanje v volilnih bojih. Shod priznava popolno politično enakopravnost ženske z moškimi; predvsem pa zahteva, da mora pasti prepoved, ki zabranjuje ženskam vstop v politična društva. V ta namen se prepuste pripravljala dela ženskemu pomožnemu odboru S. K. S. Z. v Ljubljani, ki naj se pomnoži tako, da bodo zastopane v njem delavke, poleg drugih ženskih organizacij in izvenljubljskih delavnic, kjer delajo ženske.« To resolucijo je na podlagi razprave in stavljenih predlogov sestavil dr. Krek.

To je sklenila slovenska katoliška delavska demokracija že 1. julija 1916, a še letos sem v beli Ljubljani nekje — ne med delavkami! — naletel na odpor nekaterih žensk, ki niso umevale, da njihova lastna korist zahteva, da so politično polnopravne državljanke. Zgodilo se je to še v stari Avstriji, ki je zaslužnjevala žensko in ji ni priznavala toliko pameti, da bi mogla biti članica političnih društev. Narodna vlada SHS v Ljubljani je šele odprla ženski v Jugoslaviji vrata v politični društveni hram. Jugoslavija naj izpolni, kar je zahtevala naša delavka že l. 1906 na Preski:

Popolno politično enakopravnost ženske z moškimi.

Na omenjenem shodu je govorila podpredsednica »Abstinenta« delavka Josipina Eržen proti alkoholu in se je sklenila na njen predlog sledeča resolucija: Vsako delavsko društvo naj ima vsaj vsako leto enkrat predavanje o alkoholnem vprašanju. Skrbi naj se, da bodo delavstvu na razpolago knjige in knjižice, tičoč se tega vprašanja, zlasti »Piščalka«, takratno glasilo slovenskih abstinentov, katero je ustanovil dr. Leopold Lenart.

Malokdaj sem videl dr. Kreka tako veselega, kakor po tem shodu: »Vesel sem,

ker so pričele delavke na shodih same govoriti.«

Dr. Krekovo srce je obsegalo vse jugoslovansko ženstvo. Kako ga je bolelo, ker naše gospodinje na kmetih in med delavstvom niso imele veliko prilike, da se nauče gospodinjstva. Med učiteljicami je iskal leta in leta požrtvovalnih src, ki bi se posvetile pouku o gospodinjstvu. Dobil jih je. Ni miroval, ko je dobila naša stranka moč v deželi, prej, da so se pričeli prirejati po deželi in v mestih gospodinjski tečajji. In vesel jih je bil, dasi je moral seči sam v žep, da je omogočil pouk v gospodinjstvu. Ni bil deželni odbornik in referent o gospodinjskih tečajjih, toda učiteljice, ki so se posvetile tej lepi, toda zelo težavni nalogi, so hodile k njemu na posvet.

Slabo gmotno stanje učiteljic ga je zelo bolelo. Delal je z vso silo na to, da bi se plače tako učiteljem kakor učiteljicam zboljšale. Nasprotoval je dr. Šušteršič ...

O, če bi dr. Krek še živel, kako bi se veselil »Slovenke«! Saj si je iz vsega srca želel samostojne organizacije jugoslovanske žene. Veliko zaslužio ima jugoslovanski apostol in mučenik dr. Krek, da Slovenka danes ve, da ne sme ostati sužnja, marveč da mora zahtevati tiste pravice, ki ji gredo. Slovenska žena je napredovala; bolj bi bila, če bi bila imela svoje glasilo. Tistim, ki ste prevzeli breme z ustanovitvijo »Slovenke« na svoje rame, bi morebiti zapisal dr. Krek, kakor je zapisal v spominsko knjigo »Podpornega društva« ljubljanskega tobačnega delavstva: V psalmih stoji zapisana beseda: »Blagor mu, kdor mislina reveža in ubožca: ob hudem dnevu mu povrne Gospod.«

Ženska in pravo.

Dr. J. Mohorič.

V sedanjem času mi pride večkrat na misel grški modrijan, ki je dejal: »dajte mi samo trdno točko, da bom trdno stal, pa bom zemljo premikal«. Usoda je postavila narode v veliki moment, da naj si na novo izberejo pot in določijo smer, zraven pa jim je vzela še tisto malo trdnosti in solidnosti, ki so jo prej imeli. Narodi so

postavljeni pred veliko nalogo, manjka pa jim trdno vzhodišče za krepak razmah in visok polet. Nismo pač dobili svobode iz prekipevajoče moči, iz splošne izčrpanosti in oslabeledosti smo si jo vzeli.

Pravni filozofi, ki bodo razlagali medsebojno razmerje in medsebojen vpliv države in družbe, bodo imeli v zgodovini

polpreteklega časa neizčrpno gradivo. Kako je z razpadajočo državo razpadalo pravo, morala in religija, bodo zanimiva poglavja. Vse leži v razvalinah, vendar so tudi razvaline proučevanja vredne. Marsikaj bomo lahko porabili kot gradivo za novo gradnjo, marsikaj nas bo opozarjalo na vzroke tako silnega propada.

Propadla država se je imenovala katoliška, celo apostolska, zgrajena je bila pa na podlagi paganskega rimskega prava. Osnovna misel javnega prava je bil absolutizem, razmerje med vladarjem in podaniki analogija lastniške pravice: soprodujoči narod (populus) in služēči narodi (gentes) so bili že v rimskem javnem pravu izgotovljeni termini. V pravnem pravu se je poлагoma omiljeval rimski pojem absolutne lastniške pravice. V družinskem pravu je vsak začetnik lahko našel sledove stare rimske družine, v kateri je bila žena sužnja z mladoletnimi otroci vred, sledove rinascimenta, ki je našel med krščanskim in paganskim poimovanjem žene čudni kompromis »viteške galanterije«, ki je v zunanih oblikah kazala zoperno pretirano uslužnost napram ženi, v srcu pa je še vedno smatrala ženo za sužnjo in sledove modernih socialnih zahtev po varstvu šibkih.

Da je iz tako tuierodnih sestavin zgrajeno pravo moralo biti brez vsake lastne odporne sile, da je moralo začeti propadati že pred razsulom države, s katero je bilo zvezano, je naravno. Moti se vsak, kdor misli, da je razpadlo samo, ker je razpadla država, ki ga je ščitila. Padlo je iz notranje slabosti.

Mi pa hočemo v novi orđanično zrajeni državi SHS pravo z zdravim krščan-

skim jedrom, ki vidi v ženi možovo družico in tovarišico. Družica pa naj bo žena možu povsod, ne samo v kuhinji in družinski sobi. Med vojno je šla z njim, zakaj ne bi mogla iti z njim v politično delo. Enakopravnost žene se začinja v javnem pravu. Kdor je proti politični enakopravnosti žene, bo tudi nieno enakopravnost v zasebnem pravu težko zagovarjal. Najbolj ponižujoče pa je zagovarjati neenakopravnost ženstva z galantno zahtevo varstva šibkih. Žena kot taka ne spada že med »šibke«, ki jih je treba ščititi, ravno tako malo kot moški kot tak. Pri socialni zahtevi varstva šibkih nam je šibkost vedno relativen pojem in nikdar se varstvo ne terja radi šibkega samega, ampak radi splošne koristi, ki zahteva, da se šibki v boju z močnejšim ščiti. — V pojmovanju »šibkega spola« je skrite silno pogosto mnogo sredneveške viteške galanterije z omenjenim dvojnim licem. Zraven je velika hinavščina zahtevati varstvo šibkih, šibkim samim pa onemogočiti, da se ščitijo sami, zadrževati jim politične pravice. Vsak prijatelj ženske enakopravnosti se mora truditi, da se moderna socialna misel varstva šibkih v ženskem vrašanju tako ne izkvari, kot se je krščansko spoštovanje devišstva v srednjem veku v viteško galanterijo.

Moralna vrednost narodov se meri po njihovem stališču do žene, notranja vrednost vsakega prava se ceni iz nečlovega stališča do žene, kakšno bo naše bodoče pravo? Veliko je od tega odvisno. Upajmo, da bo vredno naroda »maike Jugovičev« in »Kosovske девоjke«. Idimo pa tudi v tem smislu dosledno in smotreno na delo.

Rože in zvezde.

J. Mohorov.

Da lažje je v zimi od cvetja slovó,
pa zvezde bolj gosto na nebu kljó.
Oj cvetje, oj roža — tri ure živi,
a zvezda nebeška — v vse veke gori.
Vsemoder je Bog, vsedober je bil:
še slovesa je bridkostim
eno kapljo radosti prilil...

Kaj je s podporami?

Dr. Fr. Jež.

Oblasti so v zadnjih mesecih velike-
mu številu družin ustavile tako imenova-
ne vojaške in ameriške pod-
pore. S 15. januarjem l. 1919. so za obe
vrsti podpor stopili v veljavo čisto novi
predpisi, ki bodo bistveno izpremenili do-
sedanje predpise. Zato je v naslednjih vr-
sticah popisano, kaj je s temi podporami
do 15. januarja tega leta in kdo bo po
tem dnevu imel pravico do podpore:

I. Do 15. januarja 1919 imajo pra-
vico do prispevka za preživ-
ljanje v dosednji višini:

1. Družine, katerih vzdrževatelj je a)
ujet ali b) se še ni vrnil iz vojne ali c)
je v aktivni službi narodne vojske.

Pred vsakim izplačilom morata
potrditi te podatke na plačilni poli
župnik in župan.

2. Družine, katerih vzdrževatelj se je
sicer vrnil domov, toda je vsled bolezni,
ki si jo je nakopal v vojni, nezmožen za
delo.

To nezmožnost za delo morata
potrditi zdravnik in župan.

3. Svojci invalidov, katerim invalid-
na pokojnina še ni nakazana, oziroma gle-
de katerih še ni uradno ugotovljena mera
(%) njih nezmožnosti za delo.

Potrebo podpore morata na pla-
čilni poli potrditi župnik in župan.

Te določbe so stopile v veljavo s 15.
novembrom t. l. ali nekoliko kasneje in
veljajo tedaj za prispevke, ki so zapadli
15. novembra, 1. in 15. decembra in 1. ja-
nuarja 1919 (1. januarja je zapadel zadnji
polmesečni prispevek, katerega bo dav-
karija izplačala po starih predpisih).

II. Kaj je s pred 1. novem-
brom 1917 zapadlimi zneski?

Veliko je ljudi, ki so dobili nakazano
podporo za več mesecev nazaj.

Vladni naredbi z dne 28. novembra
t. l. št. 176, uradni list št. 18 in z dne
2. decembra 1918 št. 175, uradni list št. 18,
določata, da se pred 1. novem-
brom 1918 zapadli zneski iz-
plačajo le svojcem invalidov, vdovam
in družinam, katerih oče ali vzdrževatelj
se je sicer vrnil domov, a je vsled bolezni
nezmožen za delo. Ti zapadli zneski pa
se jim izplačujejo le tedaj, ako so te ose-
be ali družine tako nujno potrebne

podpore, da bi bila sicer njihova prehra-
na resno ogrožena. To nujno po-
trebo vsled resno ogrožene prehrane mo-
rata potrditi župnik ali župan.

Za te pred 1. novembrom 1918 zapa-
dle zneske je davkarijam ukazano, da v
vsakem posameznem slučaju preiščejo, ali
obstoja resnična potreba za izplačilo, zla-
sti pa pri strankah, ki imajo a) svoje po-
sestvo ali b) neprikrajšane drugostranske
prejemke, ali c) kak trajni zaslužek, kjer
se je prispevek za preživljanje priznal le
vsled stroge razlage zakona in preživ-
ljanje dejansko ni bilo in ni
ogroženo.

Davkarije bodo ravno za te stare zne-
ske posebno stroge. Le redke bo človek,
ki bo od teh starih, pred 1. novembrom
1918 zapadlih zneskov dobil samo nekaj
(ne vsega) denarja in sicer le tedaj, če je
to neobhodno potrebno za preživljanje do-
tične družine.

III. Važen je tudi ukaz, da morajo
davkarije ustaviti izplačilo, ako so potr-
dila o nujni potrebi nadaljnega izplačeva-
nja vzdrževalnin v očitnem nasprotju z
uradnimi podatki pri davčnem uradu.

IV. Vsakdo, kdor misli, da se mu de-
la krivica, če ne dobi redne ali zapadle
podpore, se lahko pritoži na okraj-
no komisijo za preživljanje,
ki posluje pri njegovem okraj-
nem glavarstvu. Le tedaj, če je ta
okrajna komisija zavrnila njegovo pritož-
bo, se lahko pritoži na Narodno vlado v
Ljubljani.

V. Svojci invalidov, padlih, vsled bo-
lezni umrlih ali pogrešanih vojakov, ki so
doslej dobivali takoimenovane naklo-
nitve, imajo do 15. januarja še vedno
pravico do njih, seveda, ako je podana
upravičenost (invalid mora biti vsaj
20% nezmožen za delo in tak, da ne mo-
re izvrševati svojega poklica) in potre-
ba. Pred 1. novembrom 1918 na-
kazani in zapadli zneski se izplačajo le te-
daj, kakor je bilo ravnokar povedano za
prispevek za preživljanje (Glej na koncu
II. odstavka!) Po 1. novembru 1918 naka-
zani zneski se izplačujejo le v primernih
zneskih za sproti, če je dokazana izredna
potreba. O tej izredni potrebi bodo odlo-
čale okrajne komisije, ki so se preuredile

in že začele poslovati. To velja tudi za prispevke za preživljanje, nakazane po 1. novembru 1918, kar naj si zapomnijo upravičenci pod I.

VI. Kako pa bo s podporo po 15. januarju 1919.

Vlada je z naredbo z dne 18. decembra 1918 šte. 219, uradni list šte. 28, odredila, da ostane v veljavi naredba, ki govori o zneskih, ki so zapadli pred 1. novembrom 1918 (glej odstavek II. in IV.). Prav ta najnovejša vladna naredba pa odloča:

S 15. januarjem 1919 so ustavljene podpore po starih predpisih. Ali je teh podpor sploh konec? Ne in nikakor ne; toda kdor hoče izza dne 16. januarja 1919 nadalje prejemati prispevek za preživljanje, mora najkasneje do dne 31. januarja 1919 vložiti pri pristojnem davčnem uradu prošnjo, na kateri potrdita občinski in župni urad:

1. Da je vpoklicanec še v vojaški službi narodne vojske, pa ne v službi narodne straže, ali pa da se še ni vrnil iz ujetništva;

2. da je vzdrževatelj-vpoklicanec preživel sebe in družino le z mezdnim zaslužkom, odnosno s svojo plačo;

3. da so svojci vpoklicančevi brez zaslužka in dohodkov, ali pa da bi se navzlic svojim zaslužkom in dohodkom brez prispevka nikakor ne mogli preživljati.

Prošnjam naj se prilože dosedanje plačilne pole, ako jih oblast ni že pridržala.

Kako visoka pa bo ta podpora? Splošno veljajo stari postavki po 1 K 80 vin. za Ljubljano, Trst, Gorico in Maribor in 1 K 60 vin. na deželi za osebo na dan, če so upravičenci povsem brez zaslužka in dohodkov. Če pa imajo upravičeni svojci vsaj nekaj zaslužka ali dohodkov, tedaj se v navedenih mestih postavki 1 K 80 vin. zniža na 1 K 20 vin., na deželi pa postavki 1 K 60 vin. na 1 K. Vse osebe v skupnem gospodinjstvu vpoklicanca pa za en dan ne smejo dobiti v mestu skupaj več kot 8 K, na deželi pa ne več kot 6 K.

Dobro pa naj si zapomni vsakdo, da pri ravnokar navedenih pogojih dobe prispevek za preživljanje samo tisti, katerih vzdrževatelj je še v aktivni službi narodne voj-

ske ali se še ni vrnil iz ujetništva.

VII. Kaj pa je, če je vzdrževatelj (oče, sin, brat) padel v vojski ali se je vrnil kot invalid? Ali vdove in sirote in ubožne družine invalidov nimajo več pravice do podpore? Seveda jo imajo. Toda ne imenuje se prispevek za preživljanje, ampak naklonitev, in je tudi drugače urejena. Kdo ima pravico do teh naklonitev? Zakon pravi:

Svojci invalidov: Zakonske žene, zakonski in nezakonski otroci, zakonski oče in ded, zakonska in nezakonska mati in babica in nezakonska mati zakonskega očeta.

Zaostali padlih, vsled vojne umrlih ali pogrešanih vojakov so: vdova, zakonske ali pozakonjene sirote, nezakonske sirote, zakonski oče in ded, zakonska ali nezakonska mati in babica, nezakonska mati zakonskega očeta.

Sirote imajo pravico vedno tedaj, če imajo po zakonu v vojaški preskrbi pravico zahtevati vzgojevalni prispevek. Vse druge osebe pa imajo pravico do teh naklonitev le tedaj, če je dokazana potrebnost in je rajni ali pogrešani vojak te osebe vzdrževal ali trajno podpiral. Potrebnost je dana tedaj, ako bi bilo preživljanje brez naklonitve v nevarnosti. Pri tem se je ozirati razun na hrano, stanovanje, obleko in enake neobhodne življenjske potrebščine tudi na stroške zdravljenja in strežbe, pri otrocih tudi na stroške vzgoje.

Kako visoke so te naklonitve? Za svojce padlih, vsled vojne pogrešanih so prav tako visoke, kakor prispevek za preživljanje, tedaj v mestih Ljubljana, Trst, Gorica, Maribor 1 K 80 v., in na deželi 1 K 60 vin. za osebo na dan.

Za svojce invalidov pa:

Pri polni delanezmožnosti invalida	1'80	1'60	
Ako je invalid manj sposoben za izvrševanje svojega poklica za:	60—100 %	1'80	1'60
	40—60 %	1'50	1'40
	20—40 %	1'—	1'—

Svojci invalida, ki je samo do 19% nezmožen za svoj prejšnji poklic, nimajo pravice do naklonitev.

Svojci vojakov, ki so trajno bolni, in invalidov, pri katerih niso še določeni odstotki njihove nezmožnosti za delo in pridobivanje, imajo v slučaju po-

trebe tudi pravico prositi za naklonitev. Toda bolnika ali invalida mora preiskati uradni okrajni zdravnik in njegovo spričevalo se mora priložiti prošnji.

Prošnje za naklonitev se morajo vložiti ravnotako do 31. januarja pri davkarji.

VIII. Kaj pa dobivajo invalidi? Imamo več vrst invalidov, katere je treba dobro ločiti, ker so denarni prejemki v vsaki vrsti drugačni. V prvo vrsto spadajo invalidi:

a) Katerim je že nakazana pokojnina. Pokojnino so doslej dobivali po pošti z Dunaja. Par mescev je že niso dobili, a tekem januarja dobe vso zastalo penzijo še vedno z Dunaja, zato naj potrpe in ne hodijo v Ljubljano, ker dobili bodo vse do zadnjega vinarja prav tako po pošti. To je sedaj gotovo! Toda taki invalidi, katerim je pokojnina že nakazana in so vsaj 20% nezmožni za poklic, imajo tudi pravico do naklonitev, ki so različno visoke po odstotkih (%) njih invalidnosti. Seveda je predpogoj za tako naklonitev, da je res potreben. Prošnja naj se vloži tudi na davkarjo.

V drugo vrsto spadajo invalidi:

b) Katerim je lansko leto (ker so bili le za gotovo število mesecev superarbitrirani), potekla, ali jim bo v bližnjih mesecih potekla pokojnina in bi morali k novi superarbitraciji, da se nanovo določi % njihove nezmožnosti in jim nanovo določi pokojnina. Taki invalidi se že kličejo k novi superarbitraciji. V Ljubljani že delujeta dve komisiji, v kratkem pa bosta začeli delovati še dve, tako da bo samo v Ljubljani na dan lahko pregledanih do 300 invalidov. V Celju poslujeta dve komisiji, v Mariboru 1, v Borovljah 1. Po potrebi se ustanove še nove komisije, tako da bodo v nekaj mesecih — upajmo že do poletja — pregledani nanovo vsi slovenski invalidi. Narodna vlada v Ljubljani se trudi na vso moč, da se vsi invalidi čim prej vnovič pregledajo in da se jim pokojnina pravičneje odmeri. Pregledati pa je treba ogromno število invalidov. Težava pa je, ker so spisi o vseh invalidih na Dunaju in v Gradcu, od koder jih le počasi dobivamo.

Invalidom, kateri so sedaj na novo pregledani doma, se takoj pri superarbitraciji izplačajo od dneva superarbitra-

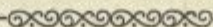
cije do dneva, ko bodo začeli svojo pokojnino dobivati po pošti, doklade in sicer: za delo popolnoma nezmožne 5 K na dan, v njegovem poklicu za 76 do 100 odstotkov nezmožnemu 3 K, za 51 do 75 odstotkov nezmožnemu 2 K, za 25 do 50 odstotkov nezmožnemu 1 K na dan. Tudi nove pokojnine so dosti višje.

V tretjo vrsto invalidov spadajo tisti invalidi

c) ki še niso bili nikdar pri superarbitraciji in se zaradi hibe in bolezni, dobljene v vojaški službi, ne morejo preživljati sami ter so mimo tega v slabih gmotnih razmerah ali celo v bedi, brez vsakih pomočkov in brez podpore. Narodna vlada je zaukazala, da naj taki invalidi prvi pridejo na superarbitracijo. Zato jih je že pozvala, da naj se po orožništvu ali okrajnem glavarstvu pismeno priglasijo pri vojno dopolnilnem poveljstvu v Ljubljani ali Celju, ki jih bo čim prej poklicalo k nadpregledu, da se jim prizna pokojnina. V prijavih, katerim naj se priloži — če le mogoče — zdravniško izpričevalo, je treba natančno navesti ime, čin (šaržo), polk, rojstno in naborno leto, domovinsko občino in bivališče. Te vrste invalidi naj se takoj prijavijo, kajti toliko hitrejši bodo sami prišli do doklad in redne pokojnine.

Amerikanske podpore se dajejo do 15. januarja 1919 le družinam, katerih oče ali mož je v Ameriki. Po 15. jan. bodo oblasti ravno pri ameriškkih podporah zelo previdne in stroge. Potrebni upravičenci bodo dobivali v mestih 1 K 80 h ali 1 K 60 h na deželi, če so povsem brez zaslužka in dohodkov. Če pa imajo le nekaj dohodkov ali zaslužka, se jim zniža na 1 K 20 h ali 1 K. Tudi za te podpore je treba vložiti do 31. januarja pismene prošnje na davkarjo. Priložiti morajo plačilno polo, če je davkarja ni obdržala. Na prošnji morata župnik in župan pred vsakim izplačilom vnovič potrditi, da bi bila brez izplačila te podpore podpirancu resno ogrožena prehrana.

Ponavljamo, da bodo oblasti strogo pazile, da se podpirajo samo res upravičeni in potrebni. Komisije bodo hitro delale. Ljudje pa naj po nepotrebnem ne zamude roka in naj do 31. januarja vložijo pravilne prošnje.

Otrokovo stoletje.

M.

Tam v mrzli Švedski je zatlel začetkom tega stoletja plamen, ki je podžgal širne kroge. »Dvajseto stoletje — otrokovo stoletje«, tako je zaklicala navdušena švedska pisateljica Ellen Key. V vznesenih besedah slika premnoge nedostatke, ki se pojavljajo pri vzgoji, v divnih poletih se popenja nad topo vsakdanjost, njene zahteve prekašajo vse dosedanjih pedagogov in zvene kot klici Rousseaujevi. Otrok ji je božanstveno bitje. V živih besedah toži, da ni še prišel do svojih pravic. Med drugim pravi: »Dokler ne skloneta oče in mati svojega čela pred vzvišenostjo otrokovo v prah, dokler ne spoznata, da je beseda otrok samo drug izraz za pojem veličastvo, dokler ne občutita, da spava v podobi otrokovi v njunih rokah njih bodočnost, da se odigrava ob njunih nogah bodoča zgodovina, toliko časa ne bosta doumela, da nimata moči in oblasti, začrtavati s v o j e - v o l j n o temu novemu bitju postave. Šele, ko bo mati ob pogledu v oko otrokovo prešinjena z istim spoštovanjem kot tedaj, ko opazuje nad seboj neznane svetove, krožeče odkazana jim pota, šele takrat, ko bo uzrl oče v svojem otroku kraljevskega sina in mu posvetil svoje najboljše moči, tedaj šele bo prišel otrok do svoje pravice.« Res, da so mnogi ideali Ellen Keyeve predalekosežni, nedosegljivi, da so nekatere zahteve le brezplodne sanje, da je marsikako njeno načelo naravnost pogubonosno, a iz vseh njenih besed diha ljubezen, močna in velika, ki osredotoči vse moči, da osreči otroka.

»Dvajseto stoletje — otrokovo stoletje,« ta klic pozdravlja zlasti navdušeno tudi jugoslovansko ženstvo, ki stova s tem letom na torišče javnega dela. Kot silen orkan se je pojavilo všepovsod žensko stremljenje po enakopravnosti z moškimi. Odpira se nam mnogo dela, toda čuvajmo se, da nas ta vihar ne odtuji od presvetih nam dolžnosti, da bomo zrl v jugoslovanski žepi res ideal in ne — karikature. Pred vsem moramo zastaviti svoje moči, da bo Jugoslovanka skrbna mati, vzorna gospodinja, ljubeča soproga, zgledna vzgojiteljica. Ženska mora biti med onimi činitelji, ki bodo preustvarili obličje rodne zemlje. Vanjo upira svoje oči naša deca, upajoča, da bo našla v njej blažilno bitje, ki bo prineslo sreče, blagostanja, lepšo bodočnost.

Vrta žena pa bo zrla v otroku vzvišen zaklad, ki ga ji je dal Bog sam, zaradi katerega bo zahteval enkrat obračuna.

Res, otrok ni imel sedaj pravic. Devetnajsto stoletje je bilo stoletje železa; bila je doba mrzlega kapitalizma, krute strahovlade, zaslužjenega tvorniškega delavstva; brezčutnim strojem in tvornicam se je posvečala kar največja pozornost, a pri tem se je pozabljal na ona mlada bitja, ki bi jih morali čuvati kot zenico svojega očesa. Bledí, drobni, sesušeni obrazki, žalostni pogledi so pričali zadosti jasno o tuži, ki je razjedala mlada srca. To je bila morija, počasna, a sigurna, zato tem krutejša. In na kmetih! Živina v hlevu, delo na polju, vse je kar največje važnosti, otroci pa naj odrastejo, kot vedo in znajo. — Kakšni so pač končni rezultati takšne vzgoje? Ni vse slabo in gnilo, a dobršen del je zelo nerazveseljiv. Kmetiška dekleta silijo v mesta, fantje v tujino in vendar bi jim lahko nudila domača okolica najlepšo bodočnost. Oni pa, ki ostanejo vendar še doma, so mnogokrat skoro nič ali vsaj mnogo premalo izobraženi; najlepši kosi zemlje, najboljša podjetja so bila v rokah tujcev. — In v mestih in tvorniških krajih! Koliko pohajkovanja, brezposelnosti, in posledica — nemorala. To so nedostatki, ki kriče po odpomoči, ki morajo izginiti iz mlade Jugoslavije. Dvajseto stoletje mora biti posvečeno otroku, saj le-ta je naš up, le-ta je naš ponos! V z g a j a t i moramo našo deca, saj se mora vzgojiti še celo mlado drevesce, če hočemo, da bo kras našega vrta, koliko bolj otrok, ki je spričo mnogoličnosti včasih prava zagonetka. Ne strašimo se truda! Stvarnik je položil v otrokovo dušo že itak kali vseh zmožnosti, naša naloga je le, da jih čuvamo, da jih razvijemo.

Kateri činitelji pridejo pri vzgoji v poštev? Gotovo vsi tisti, ki jih določa že njih narava in ustroj, njihovi interesi; torej: dom, šola, cerkev, država. Vsak izmed teh faktorjev s m e i n m o r a poprijeti za plug na vzgojeslovnem polju. Pred vsem dom, dom! Vtiskov, ki jih dobi otrok v materinem objemu, v očetovem naročju, v krogu svojih bratcev in sestic, ne more nadomestiti nobena sila. Ti so globoki, neizbrisni, take blažilni, vsi poznejši so plitveji. Kar zamislimo se nekoliko nazaj v prošlost! Dožitki rodne hiše so nam kot zaklesani v

dušo; tako jasni nam vstajajo v duši, kot bi jih dojeli včeraj. Pozneje so se odigrali dogodki v vsej pestri obilici, a od teh so ostale le motne, meglene poteze; le izvanredni slučajji so se nam vtisnili globlje v dušo. Spomini na očetovo hišo nam pričarajo čuvstva tolikanj mehka, sladka, polne sreče in blaženosti. Da, prevelike važnosti

je vzgoja domače hiše; zato žrtvujemo vse moči, da zasnujemo srečne domove. To pa bo le mogoče, če preustrojimo našo vzgojo, naše šolstvo, če odpro jugoslovanski domovi pedagogiki, vzgojeslovju vrata na stežaj. **Pedagogika med širne ljudske mase!** Dvajseto stoletje bodi otrokovo stoletje! Na delo!

Dekletova molitev.

J. Mohorov.

Oče nebeški! Prijatelj lepih stvari:
ptičic in zvezdic in rožic in mladih ljudi!
Sebi v čast si cvetja priklical iz tal,
kakor roži veselo, še meni rasti si dal,
kakor ptičici peti, kadar srce boli,
kakor zvezdici tleti v mraku pomladne noči!
Oče nebeški! Veseli prijatelj otrok,
večni Vrtnar, vesoljstva sinjega Bog!
Čuvaj do groba moje jasne oči,
čuvaj do groba veselje moje krvi,
čuvaj nedolžno pesem mojih želj,
mojih bridkih in sladkih nočnih solz!
A kadar ovenem, presadi v vrt me svoj,
saj sem ptiček in zvezdek in cvetek Tvoj!

Za naš Jadran.

Lea Fatur.

Jasno nam je zasvetilo solnce svobode, začelo se je povsod novo življenje, začelo se je živahno delo, da bi stali narod med narodi, država med državami in izpolnjevali na vreden način mesto, ki nam gre po božjem pravu. Solnce svobode je poklicalo nas Jugoslovanke, da zastavimo tudi me poleg moških delavcev svoje moči in znanje v prospeh in procvit naše domovine. Z radostjo smo se lotile dela, z radostjo smo pozdravile glasilo, ki naj družji in vnema sestre od severa in juga — a že se je prikradel na jasno nebo zel oblak; solza gnjeva nam sili v oko, ko izhaja prva številka tako težko pričakovane ženskega lista, kajti ravno one naše sestre, ki so se tako živo zanimale za razvoj lista, zavedne Tržačanke, Primorke, Notranjke, one so ločene od nas . . .

Kar je kraljica brez venca, to je država brez morja. Dragocen biser je morje, je

naš Jadran, ki obliva naše Primorje; biser je, ki je vabil vladarja sveta Rimljana, biser, ki je mamil dolga stoletja Italijana, biser, po katerem je segal Nemec. In ta biser, ki se ne da nadomestiti z ničemer, nam hoče ukrasti, uropati sovražnik. S krivičnostjo in s hinavskim licemerstvom, ki ga ni enakega v zgodovini. Brez morja Jugoslaviji ni varnega obstanka. Kakor zasmeh na naše gospodarske načrte zveni italijansko imenovanje Jadrana »mare nostro«. Zapro nam dohod in odhod v svet in mi, ki hočemo delati iz vseh sil, da se pomnoži pridelek naše grude, ki hočemo dvigati zaklade naših gora, ki hočemo razviti obrt po Jugoslaviji, zanemarjeni toliko let od zanikarne ali sovražne vlade, ne moremo naprej, če nam zapira Italijan pot na morje.

Jadran, to je naše oko v svet. Vreden je, da smo umirali in da umremo zanj. Za

svobodo naše trgovine, ki jamči svobodo narodu, razcvit države. Ob njem nas vabi oljka in rožmarin, žari trta, zori smokva, žolti pomaranča. Ob njem in v njem si nabereмо bogastva, ob bregovih nasadimo cvetličnjake in vinograde, sive skale spremenimo v plodna polja, umno izrabimo obilico v njegovih valovih in pokažemo svetu, da znamo ustvarjati zlato iz skale. Jadran mora ostati naš, vedno naš! To so naša vrata v svet, to pljuča, s katerimi dihamo. Pa naj nam to morje res postane samo še grob? Ali naj umre ob njem naša pesem, naša beseda, izgine naš brodar?

Država, ki nima morja, si išče poti do njega. Bili so se boji za Balt, bije se boj za svobodo v svetovnem morju, stoletja že se bije zavraten in trdovraten boj za naš Jadran. Kdor ima morje, je gospodar sveta. Jadran v italijanskih rokah je toliko kot suženjska veriža na našem vratu.

Jugoslovanke, vaša dolžnost je, da kličete glasno: Svobodo našemu Primorju! Kličite, da bo šel glas žalosti do belega gradu, do mladega kneza: Veter je odnesel lepi Mari kruno, »tko če meni kruno nači, toga ču ja ljuba biti...« Kličite: »Življenje damo, pa ne damo Trsta, ne damo morja!«

Najrevnejša.¹

Rabindranath Tagore.²

»Kdo izmed vas hoče prevzeti dolžnost, da nasiti lačne?« je vprašal Buddha svoje učence, ko je v Skravasti divjala lakota.

Ratnakar, menjalec, je povetil glavo in rekel: »Mnogo več je treba nego vsega mojega bogastva, da se nasitijo lačni.«

Jaysen, kraljev vojskovodja, je rekel: »Rad bi dal kri mojega življenja, toda v hiši ni dovolj jedi.«

¹ Iz zbirke »Žetev«, ki je nedavno izšla v nemškem prevodu Anemarije pl. Puttkamer v Lipskem.

Dharmapal, ki je bil lastnik obširnih zemljišč, je vzdihnil in rekel: »Demon suše je izsesal moja polja. Ne vem, kako naj plačam kraljeva bremena.«

Tu se je dvignila Supriya, beračeva hči. Poklonila se je pred vsemi in rekla ponižno: »Lačne bom nasitila jaz.«

»Kaj!« so vskliknili presenečeni. »Kako moreš upati, da boš spolnila to obljubo!«

»Najrevnejša sem med Vami vsemi,« je rekla Supriya, »to je moja moč. Svojo skrinjo in svojo kaščo imam v vsaki vaših hiš.«

Ženske naloge in pravice.

Jožef Gostinčar.

Socialno mišljenje in razmotrivanje o raznih družabnih vprašanjih ni moglo iti preko prevažnega »ženskega vprašanja«. Saj je ženski v družbi dana pred vsem najvažnejša naloga — vzgoja otrok. Ta naloga je tako pomenljiva za družbo, da bi sama zadostovala za vse pravice v družbi. Toda poleg te ima ženska še nebroj drugih nalog, pred vsemi gospodinjstvo v hiši. Stari pregovor, da ženska drži tri vogale hiše, je po večini resničen. Nje skrb za družino in red v hiši, je nekaj posebno izrazitega pri ženski. Gorje hiši, v kateri se ženska ne zaveda te naloge.

Novější doba in rastoča naobrazba je pa ženski določila še druge delokroge.

Dandanes dobimo žensko skoro pri vseh javnih poslih in delih. Ženske zdravnice, uradnice, učiteljice, sprevodnice, delavke v raznih tovarnah in podjetjih, trgovske sotrudnice, šivilje, trgovke, paznice, bolniške strežnice itd., skratka: ženska si je osvojila ogromno poslov, katere so opravljali preje le moški.

Naravno je, da so ženske, zavedaje se svojih čimdalje večjih dolžnosti, jele zahtevati zase tudi pravice, ki so v zvezi z dolžnostmi. Tako zahtevajo aktivno in pasivno volilno pravico v vse zakonodajne in avtonomne zastope, soupravo pri raznih socialnih zavodih in ustanovah, nadzorstvo nad ženskim delom, sploh soodločanje pri

vseh javnih zadevah. Te zahteve žensk temelje na dolžnostih in so torej ob sebi upravičene. Zakonodajca prihodnosti se bo morala ozirati na te zahteve in jih privedi do popolne veljave. Varstvo mladine ter izobrazba je gotovo ženski bolj pri srcu kot moškemu. To vidimo v vsakdanjem življenju. Vsled tega je pa tudi potrebno, da dobe ženske vpliv v zakonodaji, da morejo po svoji volji in srcu vplivati, da se v tem oziru ustvarijo najprimernejše določbe. Da je zakonito varstvo žensk in mladoletnih nujno, ni treba posebej po-

vdarjati, saj nas vsakdanja skušnja uči dovolj. Prezgodno opešanje in onemoglost vsled prevelikih naporov, predolgega delavnega časa, preslabe prehrane, slabih stanovanj in nezadostne obleke so pač vsakdanje prikazni, ki spričujejo žalostno dejstvo pomanjkljivega varstva ženskega in mladinskega dela. Sedaj, ko imamo Jugoslovani lastno državo, moramo skrbeti, da dobi ženska spričo svojih velikih in težkih dolžnosti tudi vse pravice, ki ji gre do kot državljanki, materi, vzgojevalki in delavki.

Naša šolska mladina.

— r —

Vojska je huda nesreča, to smo občutili vsi. Nihče pa ni bil od nje toliko prizadet kot naša mladina. Vse toži, da je izprijena, podivjana. Nihče se temu ne čudi, kajti vojska je zlasti tudi šolam zadala hude rane. Šole v mestih in na deželi so zasedli vojaki, vsled tega je bil pouk prekinjen ali skrajšan. Učitelji so bili vpoklicani, ali pa so jim časovne razmere naložile druga opravila — in šolski pouk je bil odgoden. Poleg tega pa je zlasti mladina po mestih morala postajati po več ur pred prodajalnami in pekarnami, da je prinesla domov potrebnih živil; kajti matere niso mogle vsemu kaj, očetje pa so bili na brninem polju, ali pa so bili preobloženi z delom. Ta dejstva gotovo niso dobro vplivala na vzgojo otrok. Mladino zopet spraviti v pravi tir, to naj bo sedaj prva skrb vzgojitelja, učitelja.

Tok časa pa je mladini prinesel drugo nevarnost. Sokoli in Orli vabijo našo mladino v svoje organizacije. Nismo proti telovadbi, nasprotno, dobro se zavedamo, da je telovadba koristna ne - le telesnemu razvoju, marveč tudi za vzgojo značaja. Vendar smo odločno proti temu, da bi se naša šolska mladež pridruževala omenjenima organizacijama. To pa zato, ker se mladina že v letih, ko še ni sposobna sama okoliščine presojati, pride nehote v strankarstvo. In kar je najžalostnejše pri tem, imeli bomo med učenci in učenkami kar več strank. Tako Sokole, Sokolice, Orle, Orlice in nevtralce. Kaj bomo v šoli s takim strankarstvom? Kje bo sloga? Kakšna vzgoja?

Mladina naj ostane, kolikor časa poseča šolo, pod vplivom učiteljev in učiteljic. V takih organizacijah nam bodo podirali, kar bomo gradili v šoli. Žal, da to stori dostikrat že itak domača hiša. Izkusili smo že, kako slabo vplivajo taki telovadski večeri na deklice. Ves ljubi dan sede v šoli zamišljene, raztresene so, misli jim uhajajo drugam. Prihodnji dan dohajajo v šolo večinoma nepripravljene, ali celo fizično utrujene.

Ni čuda, če potem otroci v šoli nazadujejo. Če pa to splošno velja za mladino, koliko bolj za deklice. Prav neumestno je, da pri takih organizacijah poučujejo deklice mladeniči - neučitelji. Dekliška nrav je nežna in njo more le ženska - učiteljica voditi; zato se nikakor ne moremo ogrevati za žensko telovadbo, ki jo poučujejo moški.

Če pa protestiramo zoper organizacijo šolske mladine, pa povdarjamo tembolj organizacijo šoli odrasle mladine. Saj se ta nima in ne ve kam dejati, ko izstopi iz šole. Zato čestokrat krene na slaba pota. Takoj, ko mladina zapusti šolo, naj se pridruži kaki organizaciji. Ženska mladina pa naj vsekako ostane pod vplivom učiteljice, kajti le ženska razume in pozna dekliško nrav. Naj deklice telovadijo, a organizacije naj jim nudijo več. Vadijo naj se petja, goje naj se znanstvena, religijozna, socialna in praktično - gospodinjstva predavanja. Tako bo postala inteligentna tudi tista mladina, ki ji ni dano, da bi študirala dalje.

Zapiski.

Slovensko ženstvo za neokrnjeno Jugoslavijo. Na velikem protestnem shodu proti italijanski zasedbi slovenskega ozemlja, ki se je vršil koncem decembra v Ljubljani, je v imenu ženstva nastopila gdč. Cilka Krekova in izjavila, da stoji v boju za osvoboditev jugoslovanskega morja in Primorja z narodom na braniku tudi celokupno slovensko ženstvo. Slovenska žena, ki je v političnem boju za jugoslovansko deklaracijo stala v prvih vrstah, globoko občuti neznosno ponižanje in veliko nevarnost, ki preti tako težko priborjeni jugoslovanski domovini vsled italijanske zasedbe. Noče mirovati preje, dokler ne bodo zagotovljene neokrnjene južne meje ter je v ta namen pripravljena še enkrat vse žrtvovati.

Ženska volilna pravica in Hrvatice. Dne 6. oktobra 1918 je priredila Zveza jugoslovanskih demokratičnih žena v Zagrebu predavanje o nalogi bodoče jugoslovanske žene. Predavateljica gospa Peleš-Kernic je povdarjala gospodinjске in materinske dolžnosti žene, politične pravice za ženo je pa odklonila, češ, da bi to bila v ženskih rokah igračka, s katero ne bi vedele kaj početi. Proti tej izjavi je takoj protestirala socialistinja ga. Korač, ki je naglasila, da žene nujno potrebujejo in zahtevajo vse politične pravice, ker bodo le tako mogle vplivati na zakonodajo. Ista organizacija je 13. oktobra zopet sklicala žensko zborovanje, na katerem je govorila gospa Zofka Kveder-Demetriović. Govornica se je med drugim zavzela za politično enakopravnost ženstva in nazadnje predložila resolucijo, katere prva točka se glasi: »Narodno Veče se prosi, naj se tudi ono izjavi, kakor so se dosedaj izjavili Narodni sveti Čehoslovakov, Nemcev in Mažarov, da smatra v bodoči naši zedinjeni jugoslovanski državi SHS sodelovanje žena v zakonodaji in upravi opravičenim in potrebnim ter da se ženstvu že za volitve v bodočo konstituantno prizna enaka volilna pravica kakor moškim.« Resolucija je bila soglasno sprejeta.

Žensko večerno šolo otvorijo sredi januarja t. l. v Zagrebu. Razen francoščine in angleščine so na programu naslednji predmeti: 1. Hrvatsko-srbska narodna pesem; 2. slike iz hrvatske književnosti, 3. kako vzgojimo misel, čustvo in voljo v sebi in otrokih; 4. v čem iščejo ljudje vrednost in zmysel življenja in katero je edino pravo stališče v presojanju tega vprašanja; 5. hrvatski umetniki v zvezi z mo-

derno umetnostjo, panoge umetnosti, razne tehnike in slogi; 6. najvažnejši možje in dogodki jugoslovanske zgodovine; 7. opis jugoslovanskih dežel; 8. predavanja iz prirodopisa; 9. o fizikalnih pojavih okolu nas; 10. najnujnejše iz matematike. Večerne tečaje bodo vodili profesorji z obeh ženskih realnih gimnazij v Zagrebu; pomagale bodo akademičarke. Učnina za posamezni jezikovni tečaj znaša 3 K mesečno; za posamezna predavanja plača vsaka udeleženka 50 vinarjev. Kdaj se v tem oziru zganemo pri nas? Tudi naše ženstvo hrepeni po izobrazbi.

200 učiteljic brez službe je ostalo na Koroškem po vrnitvi moških učiteljev iz vojaške službe in vojnih maturantov. Ker je podobno po vseh nemških deželah, opozarja vodstvo koroške učiteljske zveze gojenke na učiteljicah, naj svojo nadaljno izobrazbo uredijo tako, da se bodo mogle posvetiti drugim poklicem. Poleg tega opominja starše, naj svojih hčera ne šolajo za učiteljski poklic, ki je prenapolnjen. — Kako bo z učiteljstvom pri nas, smo dobili naslednje pojasnilo: Koliko učiteljic se bo potrebovalo, bomo približno izvedeli, ko bo določena državna meja SHS. Sedaj niti ne vemo, koliko jih bomo rabili na primer v sedaj po Italijanih okupiranem ozemlju, tudi ne, koliko na Koroškem in Štajerskem in med ogrskimi Slovenci. Nobeno uradniško vprašanje ni tako nejasno kot baš učiteljsko. Na vsak način moramo računati s tem, da bo dobila službo vsaka učiteljica, ki bo pripravljena iti na deželo in se tudi ne bo ustrašila hribovskih krajev, ki ne leže ne ob cesti in ne ob železnici. Od učiteljev jih bo gotovo precej šlo v obmejne kraje (Koroško) in tudi v Srbijo, kjer ni inteligence sploh skoraj nič. S tem se bodo izpraznila mesta na Kranjskem. Učiteljica se bo morala znati vživeti v kmetske razmere, kar bo pa mogoče le tedaj, če bo imela o kmetijstvu in zlasti o gospodinjstvu, otroških boleznih in higijeni sploh nekaj znanja. Kolikor se sedaj čuje, (a še ni nič gotovega), bo imela pripravnica v bodoče pet letnikov in dodali se bodo še strokovni tečaji. Učiteljske plače so se sedaj uredile in bodo kakor učitelji tako tudi učiteljice dobivale enako plačo kakor uradniki od XI.—VIII. činovnega razreda ali vojaki od poročnika gori do majorja.

Prepoved možitve za učiteljice so odpravili v čehoslovaški republikli.

Razmere hišnih uslužbenk. Nemška pisateljica Rikarda Huch je priobčila v »N. Fr. Presse« podlistek, v katerem med drugim piše: Koliko gospa mora zatrepetati ob misli, da bi njena lastna hči prišla v položaj njene služkinje! Kako malokatera gospa se pošteno potruži, da svoji služkinji ne bi dala samo dela in kruha, marveč tudi dom! Dekle, dostikrat še skoraj otrok, pride v tujo hišo, kjer se stavijo nanjo takoj najrazličnejše zahteve, njej pa se daje v denarju le nezatna odškodnina, na notranjih vrednotah pa dostikrat sploh nič. Od tujega dekleta se zahteva dalekosežno zanimanje za družino, v katero je stopila, dela, misli in šteti naj zanjo; a kdo se zanima zanjo, za njene interese in želje, za njeno družino, njene spomine, njen razvoj? Čuditi se moramo, kakšne sposobnosti in moči nekatere dame pričakujejo od svojih služkinj, kako se razvnemajo nad pomanjkanjem gotovih talentov in sposobnosti, ki jih same nimajo, niti jih od sebe zahtevajo. Mlada služkinja naj bi razumela vsa hišna opravila, bila točnejša, urnejša, manj pozabljiva, spretnejša, iznajdljivejša, neutrudljivejša nego gospa, ki bi ji morala biti pravzaprav v vseh teh čednostih zgled. Čim manj kaka gospa sama razume o gospodinjstvu, čim manj sploh dela, tem večje zahteve stavi navadno na služkinjo. Ali ni sramota za gospe, da imajo njihovi možje mnogokrat več sočutja in umevanja za služkinjo nego one; na drugi strani je pa žalostno, da si možje tega mnogokrat ne upajo uveljaviti, ker se boje, da se njihovo človekoljubje ne bi napačno umelo. Celo blagohotne gospe mnogokrat ne vedo najti nasproti svoji služkinji prave besede, ker nimajo pravega čustvovanja; njihovo srce jim ne da preko ovir, ki so jih postavili družabni predsodki, ošabnost in neznanje. V mnogih slučajih bi bilo spoštovanje, neredko celo občudovanje umestnejše nego prisiljena priljudnost.

Nemške žene proti ločitvi cerkve od države. Liberalno in napredno žensko društvo v Gdanskem je sklenilo energičen protest proti stremljenjem, ki hočejo, da se cerkev loči od države. Protest povdarja, da se s tem ustvarja le nov kulturni boj, ki moči nemškega naroda le še bolj cepi in slabi. Družba, ki danes napoveduje kulturni boj, kaže, da nima interesa za urejene razmere v državi. — Liberalno žensko na Nemškem se združi v lastni državni organizaciji.

Demokracija in ženska. Meščanska demokracija v Nemčiji in Nemški Avstriji, ki se je organizirala v obeh novih »Nemških demokratičnih strankah«, je sprejela v svoj program tudi enakopravnost ženske. Tako za-

hteva N. D. S. na Koroškem »demokratično volilno pravico za oba spola«, dalje: »Popolno izenačenje žene z ozirom na družinsko in državljansko pravo, v kolikor ne nasprotuje naravnemu poklicu žene. — Stvari, ki se tičejo žensk, naj zastopajo ženske same; v vse stanovske korporacije in upravne panoge, ki se pečajo z gospodarskimi, gospodinjstki in pa skrbstvenimi vprašanji, naj se pritegnejo tudi ženske svetovalke. — Ženski naj se odpro vsi uradi in poklici, ki odgovarjajo njenim sposobnostim, nagnenjem in naravni nadarjenosti.« — »D. S.« v Nemčiji pa se v svojem volilnem oklicu izreka za »popolno enakost vseh državljanov in državljanek pred zakonom in v upravi.«

Ženske porotnice. V Nemški Avstriji pripravljajo zakonski načrt o sestavi porote, glasom katerega pridejo v porotniški imenik tudi ženske.

Nemško-demokratična ženska zveza se je sredi decembra l. l. ustanovila na Koroškem. Za predsednico je bila izvoljena ga. Herbst. Takoj začetkom je štela zveza 700 članic. Organizaciji je kumoval dr. Angerer in je v prvi vrsti mišljena pač kot opora nemško-demokratični stranki, ki je izvolila v strankino vodstvo tri ženske zastopnice (2 v delovni in eno v gospodarski odsek). Tudi v Beljaku se je nemško-napredno žensko organiziralo v N. D. Ž. Z.

Ženska volilna pravica na Angleškem. Koncem decembra 1918. so se vršile na Angleškem prve volitve po novi volilni pravici za državni zbor, po kateri smejo voliti in biti voljene tudi ženske. Izvoljeni sta bili dve ženski.

O ženi. Polkovnik Milan Pribičević, ki mu je poverjena naloga, da organizuje skupno armado SHS, je imel 21. novembra l. l. v ožjem krogu v Zagrebu predavanje o ženi in njenih nalogah. Tu je rekel med drugim: Ob našem narodnem, kulturnem in gospodarskem preporodu morajo sodelovati tudi ženske. Narodi, pri katerih sodelujejo v javnih vprašanjih in javnem življenju tudi ženske, so danes najnaprednejši. V naši jugoslovanski državi SHS brezpogojno potrebujemo tudi sodelovanja žene. Da pa to dosežemo, moramo našo ženo dvigniti gospodarsko. Samo gospodarsko neodvisna žena more svojo inteligenco in svoje delo postaviti v idealno službo naroda. Niti najsposobnejša in najinteligentnejša žena ne more javno delati, ako so njene gospodarske razmere tako bedne, da mora trošiti vso svojo moč za zaslužek ali za to, da sama, brez pomoči opravlja hišna opravila v številni družini. Francoska in angleška, posebno pa ame-

riška žena je gospodarsko neodvisna ter more zato veliko delati v javnosti. Pri nas je mnenje, da je žena samo za družino in ako ne živi samo zanjo, potem je njena družina slaba. Toda temu ni tako. V Ameriki so družine na tako visoki nravni in kulturni stopnji, kakor pri nas še davno ne, a vendar najdejo Američanke čas in priliko za javno delo. Tudi v Ameriki vlada v družini velika ljubezen. Toda tam žena ni samo žena, nego tudi tovariš in prijatelj svojega moža. Čustvo družinske pripadnosti je izredno razvito, vendar pa vsak član tudi v družini ohrani svojo individualnost, neodvisnost in samostojnost. Napaka naših žen je, da se preveč udajajo svojimi ženskosti, da je žena preveč žena svojega moža, sestra preveč sestra svojega brata, hči preveč hči svojega očeta, a premalo osebnost zase, premalo — državljanka. Američanka je nasprotno v veliki meri državljanka in to je njena vrlina in moč. Ona je hrabra, smela in samostojna. A dasi Američanke zelo močno sodelujejo v političnem življenju in zakonodaji, so si vendar ohranile ves ženski čar in vso nežnost svojega spola. Nikjer se ne vidi več nežnosti pri vzgoji dece, nego v Ameriki. Samostojnost Američanki ni vzela nežnosti, nego je to nežnost poduševala, iztanjšala. Francija gleda z velikim idealizmom v Ameriko in ne pošilja tjakaj samo svojih sinov, marveč tudi svoje hčere. — Tudi naša žena mora postati drugačna, odločnejša. Naš kmet ima zemljo, a je ne zna prav obdelovati. Slabo stanuje, slabo je, slabo se oblači. Nasproti ameriškemu kmetu, ki obdeluje svoja polja s stroji in motorji, ki ima v hiši elektriko in telefon, je naš kmet še prav barbar. Moramo ga dvigniti, poučiti. V to so poklicane tudi žene. Poklicane so, da širijo prosveto, da narod dvigajo in organizujejo.

Dr. Živko Topalović piše v decemberskem zvezku »Jugoslovanske žene« med drugim: Človeštvo bi se bilo v svetovni vojni že davno zrušilo v prepad, davno bi bila vsa naša produkcija mrtva, ves promet ustavljen, vsako družabno življenje zastalo, ako ne bi bili imeli velike rezerve telesnih in duševnih moči, ako ne bi bili imeli žene. Žena je rešila človeštvo! Nadomestila je moškega na vseh mestih počeni od priprostega mestnega pometača, preko vozovodje do inženjerja, direktorja in organizatorja, sposobnega za samostojno ustvar-

janje. Žena je rešila produkcijo in promet, ona je obvarovala notranje organizacijske vezi med družabnimi celicami. Dočim smo moški ubijali, so one rodile, dočim smo mi podirali, so one ustvarjale, dočim smo mi človeštvo z vsemi njegovimi pridobitvami rušili, so ga žene reševale! Žene so v enem trenutku razvile sposobnosti, za katere so rabili moški dolga stoletja in jih smatrali za svoj nedosegljivi monopol. Sedaj so žene tu in tu bodo ostale kot enakovreden in neločljiv tovariš moškega. Kdo bi mogel po vsem tem globokem socialnem preobratu v položaju žene postaviti vprašanje, da-li gre ženi tudi politična enakopravnost z moškimi? Kdo bi mogel ženi, na čije ramah sloni ogromen del vsega narodnega dela, odrekati pravico, da soodločuje, kako naj se uredi razmere v državi, kako naj se vlada? In če bi kdo to hotel — ali mislite, da bodo žene šele vprašale za milostno dovoljenje? Žene so danes ogromna večina ne samo po številu, ampak tudi kot gospodarski činitelj in jim ne bo nimalo težko, da porušijo vsako oviro in si pribore popolno socialno in politično enakost. Ves kulturni svet je danes priznal ženam polnopravnost. Žensko vprašanje je zaključeno. Kdor bi se usodil, da ga znova postavi, bo izbrisan.

Sedanji minister za socialno politiko, Vitomir Korač, je rekel na svojem predavanju o nalogi žene dne 17. novembra 1918: Naloga žene v državi SHS je, da zahteva svojo popolno ravnopravnost. Doslej so imele žene samo dolžnosti, a nobenih pravic. Ko pride čas, da bomo urejali to državo, tedaj mora jugoslovanska žena imeti besedo, da pove, kakšna naj bo ta država.

»Krekova prosveta«. Najstarejše žensko društvo v Ljubljani je bilo »Katoliško društvo za delavke«, v katerem so predvsem delavke iz tobačne tovarne črpale skozi 25 let svojo izobrazbo in dobivale poštenega razvedrila. Društvo je ustanovil dr. Krek in letos si je društvo v 25. letu svojega obstanka v spomin na svojega velikega ustanovitelja nadelo ime: »Krekova prosveta«.

Ob stoletnici Vodnikove smrti dne 8. januarja 1919 je S. K. S. Z. izdala Vodnikov življenjepis in izbrana dela ter poslala izobraževalnim društvom načrt za prirejanje spominskih slavnosti. Knjižica se naroča v Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani.

→ Priporočamo sledeče knjige: ←

Gospodinjstvo. Nova izdaja. Navodila za vsa v domačem gospodinjstvu važna opravila. Šolam in gospodinjam sestavila S. M. Lidvina Purgaj. Knjiga je tako izpopolnjena, da bo ustrezala v vseh gospodinskih vprašanjih. Cena še ni znana, vsekakor pa jo naznanimo v prihodnji številki.

Pleiweis, Slovenska kuharica. Šesti natis izpopolnila in predelala S. M. Felicita Kalinšek, šolska sestra in učiteljica na „Gospodinski šoli“. Velika izdaja s slikami stane vezana K 18.—. Ta izdaja „Slovenske kuharice“ prekaša po svoji obsežnosti in praktični razvrstitvi vsa podobna dela in vpoštevaja najrazličnejše potrebe in razmere. ::

Dr. Dostojen, Pravila za oliko. Navedena knjiga nam daje navodila, kako nastopajmo, da izpolnimo pravila olike in dostojnosti, da se priljubimo ljudem. Tega, vse slučaje družabnega občevanja in vse sloje vpoštevajočega, zelo praktično sestavljenega navodila za lepo vedenje ne more pogrešati noben Slovenec. Knjiga stane broširana K 5.—.

Küntzle, Zdravilna želišča. Narava sama nam nudi najboljše, najcenejše ter najpriprostejša sredstva, s katerimi si zdravje pridobimo ali okrepimo. Kot glasnik takih naravnih zdravil je navedena knjižica neprecenljive vrednosti. Stane broširana K 1.—. ::

Majdič, Nasveti za hišo in dom. V tej knjigi je zbranih polno praktičnih nasvetov, kako pametno gospodariti. Delo vsebuje nasvete o kmetljestvu, vinogradništvu, živinorejstvu, sadjarstvu in čebelarstvu. Obširno poglavje je namenjeno tudi domačemu zdravljenju. Knjiga velja broširana K 5.—, vezana K 7.—. ::

Trunk, Amerika in Amerikanci. Ta izborna knjiga nas seznanja z našo mogočno zaščitnico Ameriko. Snov je izredno obširna in temeljito obdelana. Opisuje gospodarske, politične in kulturne razmere silne velevlasti. Avtor nam predstavi v obširni razpravi tudi njeno preteklost. — S številnimi ilustracijami opremljena knjiga stane lepo vezana K 16.—.

Knjige dobite v Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani.

**Gospodarska zveza
v Ljubljani**

Dunajska cesta števil. 29

ima v zalogi in prodaja: kavino konservo, cikorijo, vložene kumarce, kumno, janež, poper, piment, cimet, lorber in druge dišave, vinski kis, Maggi, likerje, jedilno olje, paradiznike v dozah, lip-tavski sir, sardine, sardele, salaffix, testenine, kisló zelje, citronin prašek za čaj, pralni prašek, pralno in toaletno milo, lug, sodo, itd. itd.

**Prodajalna Katoliškega
tiskovnega društva
(H. Ničman v Ljubljani)**

priporoča svojo bogato zalogo devocionalij, male podobice, navadne in boljše, podobe za okvirje vseh velikosti do najfinejše izpeljave, razne svetinjice za Marijine družbe in Marijin vrtec, kipe, velika in mala stenska razpela, rožnevence, razne mašne knjige kakor tudi vsakovrstne pisarniške potrebščine.

